

II RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 116 (2).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 13. juunil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: rahaminister **O. Strandman**, siseminister **Th. Rõuk**, kohtuminister **R. Gabrel**, sõjaminister **O. Amberg**, põllutööminister **A. Kerem**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, teedeminister **K. Kark**.

P ä e w a k o r d :

1. Riigiasutuste koosseisude wähen-damise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

2. Wähemusrahwuste omawalitsuse ajutise korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

3. Wähemusrahwuste kultuur- ja hoo-lekande-omawalitsuse ajutise korralda-mise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

4. Wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtuasjus edasikaebõ korra muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Wene kroonule tasumatajäänud linna omawalitsuste laenuwõlgade kustutamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Weneaegiste õnnetujuhtumiste pen-sionide maksmise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

7. Õnnetujuhtumiste pensionide-sea-duste täiendamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

8. Ühispiimatalituste laenufondi sea-dus — rahaasjanduse komisjoni ette-panek.

9. Riigi turbatööstuse põhimääruste muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Eesti kultuurkapitaali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek;

11. Üüriseaduse muutmise ja kaota-mise seadus — I lugemisel.

12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täien-damise seadus — II lugemisel.

13. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel.

14. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**, pärast abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **L. Raud-**
muutmise. **kepp:** Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakorra

kohta on juhatause poolt wanematekogu soowiawalduse põhjal järgmine ettepa-nek: päewakorrast wälja jätta punktid:

9. Riigi turbatööstuse põhimääruste muutmise seadus — rahaasjanduse kom-isjoni ettepanek.

10. Eesti kultuurkapitaali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek;

11. Üüriseaduse muutmise ja kaota-mise seadus — I lugemisel;

13. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel;

14. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel, ja päewakorda täiendada wõttes esimeseks punktiks:

1. Elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus — **J. Woiman'i** ja **K. Wirma** ettepanek.

A. Rei (sd.): Teen ettepaneku täien-dada päewakorda redaktsiooni komisjoni ettepanekuga „Laewakinnistussea-dus“. Teadupärast on see seadus wäga kiire iseloomuga. Redaktsiooni komisjoni ettepanek on Riigikogu liigetele wälja jagatud ja kui see wastu wõetaks wõiks ta peatselt „Riigi Teatajasse“ awaldami-seks minna.

Juhataja **L. Raudkepp:** Siis on weel ettepanek Riigikogu liikmete **Martin-son'i** ja **Köster'i** poolt täiendada päewa-korda, wõttes 1-se päewakorra-punktina komisjonide täiendawad walimised.

W. Hasselblatt (sks.): Teen ette-paneku päewakorra kümnenda punktina wõtta vähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel. Luban endale põhjendada ettepanekut näidates, kuidas esimeses Riigikogus selle seaduse arutamine katkestati. See oli

märtsikuu algul 1923 a. ja kõigi rühmade poolt seletati sel puhul, et rühmad arwamisel on, et see seadus saab samal sügisel oktoobri- wõi nowembrikuus arutamisele wõetud. Selle seaduse kohta mingisuguseid wastuwaidlemisi ei olnud. Pärast oli üldkomisjon arwamisel, — ja seal komisjonis olid kõigi rühmade esitajad, — et selle seaduse arutamise teistkordset katkestamist ei wõiks olla, waid wähemusrahwustele tuleb wõimalus anda 1925 a. nende omawalitsusi ellu kutsuda. Lubage minul wälja arwata, mispärast selle seaduse arutamise edasilükkamisest ei wõi juttu olla. Selle seaduse järele on sellest ajast, kus seadus wastu wõetakse, kunni selle ajani, kus omawalitsused ellu kutsutakse, wähemalt umbes 9 kuud aega. Kui oletame, et see seadus lükatakse edasi ja wõetakse wastu umbes oktoobri- wõi nowembrikuus, siis alles 9 kuu pärast, see on wast järgmise aasta augusti- ehk septembrikuus wõiks Wabariigi Walitsus selle omawalitsuse teostamise awatuks kuulutada. See tähendab, et 1925 a. läheks wähemusrahwuse omawalitsustele kaduma ja seda wõiks teostada ainult 1926 a. Seda silmas pidades palun minu ettepanekut wastu wõtta. Kui arwatakse, et II lugemisel ehk palju parandus-ettepanekuid tehakse, siis ei ole see mitte õige ja üldkomisjoni liikmed kinnitawad omalt poolt, et parandus-ettepanekuid palju ei tule sellepärast, et need tehti üldkomisjonis ainult Wabariigi Walitsuse esitaja poolt. Rühmade poolt tehtud ettepanekud toodi juba alamkomisjonis ette. Ei ole karta, et suuremaid parandus-ettepanekuid peale nende, millest juba I-sel lugemisel räägiti, tehtaks, nii et selle seaduse II lugemisel läbiwõtmise sünniks ilma iseäraliste raskusteta.

J. Piiskar (is.): On ettepanek tehtud päewakorrast wälja jätta peale muu ka riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus, mis 13-da päewakorra-punktina teisele lugemisele päewakorda on wõetud. Nimetatud seadus ei ole sellel koosolekul esimest korda päewakorras, waid tema käik on õige pikk ja alati, kui tema on walmissaamisel, on püütud leida abinõusid, kuidas seda edasi lükata. Ka nüüd ei ole see eelnõu alles komisjonist tulnud, waid kauemat aega päewakorras arutamismis olnud, aga ikka päewakorra lõppu sattunud, tähendab, meelega edasi wenitatud. Ikka on aeg otsa lõppenud enne, kui selle seaduseni jõuti. Kui

siis wiimaks II lugemisele asuti, siis leiti jällegi abinõu selle seaduse arutamise pikendamiseks sellega, et § 1 rahaasjanduse komisjoni tagasi anti, kus uued waidlused tekkisid. Walitsewatel rühmadel on nüüd hoopis teistsugused seisukohad, mille järele seisukord wäga imeilikuks wälja kujunes, nii et riigiteenijad komisjoni ettepaneku järele ei käi üldse enam riigiteenijate pensioni-seaduse alla. (J. Holberg, põl.: Ei käi!) Härra Holberg rõhutab ka, et ei käi. Kõik see näitab, et otsitakse teid, kuidas seda nii kiire iseloomuga ja nii tähtsat ja elulist küsimust edasi nihutada. Ma olen kindlal arwamisel, et see eelnõu ka sügisel arutamisele ei tule. Üheks edasinihutamise abinõuks on see, et see küsimus tahetakse ühendada teise küsimusega, nimelt riigiteenistus-seadusega, kuna aga riigiteenistus-seadus alles komisjonis on ja Riigikogusse weel ei ole jõudnudki. Seegi küsimus wõib ka sügisel edasilükkamise põhjuseks saada. Kui wanematekogu enamusega on otsustanud seda küsimust päewakorrast ära wõtta, siis ei ole nähtawasti peamotiiviks see olnud, et aega tahetakse wõita hädalisemate eelnõude jaoks, waid nähtawasti see, et seda seadust tahetakse edasi lükata. Meie ei saa sarnase seisukorraga mitte päri olla, waid arwame, et pensioni-küsimus on praeguses olukorras küllalt niiwõrd tähtis ja eluline küsimus, et seda edasi lükata ei saa, waid tuleb leida sellegi lühikese aja kestel, mis käesolew istungjärg weel kestab, wõimalusi tema arutamisele asumiseks. Meie arwame, et kui hea tahtmine ei puudu, siis wõidakse weel käesolewal istungjärgul see seadus wastu wõtta. Sellepärast teen ettepaneku seda küsimust päewakorda üles jätta.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna päewakorra kohta on rkl. Mürk'il.

J. Mürk (mo.): Et ettepanek on tehtud tänasest päewakorrast üüriseaduse muutmise ja kaotamise seadust ära wõtta, siis ei saa sellega kuidagi nõus olla. Üüriseaduse muutmise ja kaotamise seadus, mis püüab terawat korterikriisi lahendada, peaks ükskord arutamisele tulema ja peaks ükskord otsusele jõutama, kas tahetakse üldse korterikriisi, kui niisuguse lõppu näha wõi tahetakse, et ta peab weel aastaid kestma. Üüriseaduse muutmise ja kaotamise seaduse kohta, mis ühtlasi korterikriisi lahendamise seadus on, ja mis nii

mitu korda päewakorras on olnud, ei ole otsusele jõutud, kas teda üldse tahetakse edasi arutada, wõi mitte. Wana üüriseadust muuta kawatsewat seadust õhku ripuma jätta ei oleks mitte otstarbekohane, waid ta peaks saama selle istungjärguga ära otsustatud. Minu ettepanek on, et seda punkti mitte päewakorrast ära wõtta, waid alles jätta.

J. Jürna (ühw.): Nagu siin näha, on wäga palju kiireid seadusi, siis teeksin ettepaneku, et päewakorrast wälja jätta — elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus.

Juhataja L. Raudkepp: Juhatusel poolt on ettepanek wälja jätta punktid 9, 10, 11, 13 ja 14. Päewakorda wõtmiseks on ette pandud juhatusel poolt elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus ja Riigikogu liikmete poolt laewakinnistuseseaduse redaktsioon ning komisjonide täiendawad walimised. Panen hääletamisele wälja jätta 11. päewakorrapunkt — üüriseaduse muutmise ja kaotamise seadus. (Hääletatakse.) Selle punkti wäljajätmise poolt on 40 ja vastu — 21 häält, seega on otsustatud punkt 11 wälja jätta. Hääletamisele tuleb 13. päewakorrapunkt — riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud punkt 13 jätta tänasesse päewakorda. Hääletamisele tuleb punkt 14 — vähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel. (Hääletatakse.) Punkt 14 wäljajätmise poolt on 23 ja vastu 36 häält. On otsustatud punkt 14. päewakorda sisse jätta. Panen hääletamisele jätta wälja punktid 9 ja 10. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on punktid 9 ja 10 päewakorrast wälja jäetud. Päewakorra täiendamiseks on ette pandud wõtta: komisjonide täiendawad walimised 1. punktiks, redaktsiooni komisjoni ettepanek laewakinnistuseseaduse kohta — teiseks punktiks ja kolmandaks punktiks elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus. Hääletan korraga. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on need täiendus-ettepanekud vastu wõetud ja tänane päewakord kindlaks määratud.

Sõna on sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduste kohta.

Wantsiooni kinnitamise seadus wäliskomisjoni.

3. Teadaandmine kohtuministri esitise kohta Riigikogu liikme Gustaw Lange wahiallajätmise asjas.

Kohtuministrilt Riigikogu juhatusel tulnud järgmine esitis: „Riigikogu juhatusel. Esitades siin juures ära kirjades 1) Tallinna linna tähtsamate asjade 2. jaosk. kohtu-uuriija määrust 12. webruarist 1924 a. Riigikogu liikme Gustaw Lange wastutusele wõtmise kohta u. n. s. § 102 ettenähtud raskes kuriteos ja 2) sama kohtu-uuriija määrust 14. webruarist 1924 a. Lange wahiallawõtmise kohta, — palun põhiseaduse § 49 põhjal Riigikogule ette panna lubada Lange't wahi alla jätta.“

Riigikogu juhatusel poolt on see esitis saadetud koosseisu komisjoni.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna on härra põllutööministril faktiliseks märkuseks.

Põllutööminister A. Kerem:

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lubage minule faktilise õiendusena selguse toomiseks ühe eile siin ettetoodud asjaolu kohta paar märkust teha. Rkl. härra Gustawson kandis ette endise metsade peawalitsuse sekretäari Michelson'i era-attestatsiooni, mis oli antud ühe Tallinna notariuse juures metsade peawalitsuse ametnikule Warjun'ile. Mina kannan sama ametniku — Michelson'i — arwamise temale alluwa ametniku Warjun'i kohta siin ette ühe teise ametniku arwustamise puhul ja nimelt proua Hegel'i lahkumise puhul.

Selle ametniku lahkumise puhul kirjutab peawalitsuse sekretäär Michelson metsade peawalitsuse ülemale järgmist: „Mis puutub aga palwes tähendatud kaebusse ametnik Warjun'i tegewuse kohta, siis pean tähendama, et wiimane ei seisa ka oma ülesannete kõrgusel ja wiimase kohta tuleks ka eraldi seisukoht wõtta.“

Tähendab, see attestatsioon, mis härra Michelson notariuse juures oli andnud, ja see attestatsioon, mis tema sama ametniku kohta metsade peawalitsuse juhata-

jale oli andnud, ei sünni sugugi kokku. Millega see seletataw on, seda seletab ehk härra Michelson ise.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu läheb I päewakorra-punkti juurde.

4. Komisjonide täiendawad wäljused. Ettepanek on tehtud asunikkude, riigirentnikkude ja wäikepõllupidajate Riigikogu rühma nimel walida omawalitsuse komisjoni rkl. Köster'i asemele rkl. Kütt ja kodukorra komisjoni walida rkl. Kütt'i asemele rkl. Köster.

Samuti on tehtud ettepanek rkl. Martinson'i poolt walida rkl. Arro asemele riigikaitse komisjoni rkl. Soots.

Selle wastu ei waielda, et ettepanekud korruga hääletada. Panen ettepanekud hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on nimetatud Riigikogu liikmed wastawasse komisjonidesse walitud.

5. Laewakinnistusseadus — redaktsioon. (Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Astkanabette** ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega parandused 1—15):

Redaktsiooni komisjon paneb ette Riigikogule kinnitada „Laewakinnistusseaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. § 2, teine rida ja mujal: mahutawusega, p. o. mahutusega.

2. § 3, teine rida: B. E. S., p. o. Balti Eraseaduse.

3. § 2, teine rida: ehk rohkem, p. o. wõi rohkem.

4. § 11 algul: kinnitamiseks, p. o. kinnistamiseks.

5. § 12 punkt 7 wastu wõtta sõnade järg: laewa mahakustutamine kinnistusregistrist.

6. § 14 enne 1) wastu wõtta kirjamärk : (koolon).

7. § 15 neljas ja wiies rida: 1, 3, p. o. ühe, kolme.

8. § 17, neljas rida: tempelmaksustatud, p. o. tempelmaksustataw.

9. § 18 algul: Nõuete kindlustamisel kinnistatud laewaga sissenõuete pöörami-

sel jne., p. o. nõuete kindlustamisel kinnistatud laewaga, sissenõuete jne.

10. §§ 21, 22, 23, 24, 25: tsiwiil kohupidamise seaduse, p. o. tsiw. kohtupid. sead.

11. § 24 algul: awalikult müügi, p. o. awaliku müügi.

12. § 25 p. 4 teine rida: kokkupõrkamise, p. o. kokkupõrgete.

13. § 25 p. 6 algul: ta seadusliste, p. o. tema seaduslike kude.

14. § 25 p. 6, kuues rida: kas kapten samal ajal on wõi mitte laewaomanik, p. o. kas kapten samal ajal on laewaomanik wõi mitte.

15. § 26 wastu wõtta sõnade järjekord: Nuhtlusseaduse §§ 1699—1711 käsitamisel on kinnistatud laewadel kinniswara tähendus.

6. Elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus — I lugemisel. **K. Wirma** (sd.): Kodukorra § 47 korrast ettepaneku seda seadust arutamisele wõtta esimesel lugemisel otsekohe, ilma, et teda komisjoni antakse. See seadus on sellepärast kiire iseloomuga, et on juhtumisi, kus Riigikogu poolt lubatud ehituslaenu ei saa omawalitsused mitte wälja anda, sellepärast, et meie kõige pahem tiiw on aktsiooniga esinenud ehituslaenu kasutamise wastu. Selle tõttu, kui see seadus ei peaks wastu wõetama, siis ei saa, näiteks Tallinnas, ehituslaenu tegelikult mitte anda, sellepärast, et Tallinna linnawolikogus on pahem tiiw oma ühe kolmandiku enamust kasutades selle laenu andmise wastu hääletanud, ja praeguse seaduse mõiste järele seletab omawalitsuste peawalitsus, et on liiga wähe hääli antud selle küsimuse otsustamiseks ja sellepärast ei saawat praeguse seaduse järele laenu mitte wälja jagada. Et nüüd seda küsimust lahendada, selleks oleks tarwis praeguses seaduses olewat määrust, mille juures isegi kaheldakse, et kas on nii, et just $\frac{2}{3}$ häälte enamusega peab otsustatud saama ehituslaenu wäljajagamine, olgugi, et omawalitsuste peawalitsus seda niiviisi on seletanud, selles mõttes muuta, et ehituslaenu wäljaandmine sünniks ainult liht häälteenamusega. Selle seaduse kiirus on sellest tingitud, et ehitushooaeg juba käes on ja kahjuks on asi nii juhtunud, et pahemalt poolt on isegi tundma-

tutel põhjustel takistusi tehtud korterite ehitamisele, mida sugugi oodata ei oleks wõinud, ja meie nägime isegi tänasel koosolekul, et selle nurgarühma mehed tulid ja soovitasid seda seadust mitte päewakorda wõtta. Sellest näeme, et nendel kindel kawa on, mille järele nemad töötawad. See on juba nende asi, kuidas nemad selle ehituslaenu wäljajagamise peale waatawad, meie aga ütleme, et kuidagi ei saa oletada, et elukorterid juurde tuleb ilma, et neid juurde ehitataks. (E. Jonas, is.: Nemad saadawad töölisel kuuse alla?) Wõib olla ka kuuse alla, seda ma ei tea, aga nagu ma juba ütlesin, oleks waja otsekohe selle seaduse arutamisele asuda ja see seadus esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Seaduse sisseandjate poolt on ettepanek tehtud see seadus kohe ilma komisjoni andmata arutamise alla wõtta. Asun selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Kodukorra järele on sõna aruandjana ühel seaduse sisseandjal ja nimelt rkl. Woiman'il.

Aruandja **J. Woiman**: Siin juba rkl. Wirma tähendas selle peale, missugustel põhjustel on käesolew seadus Riigikogule sisse antud. Ma tähendaks ainult weel selle peale, et see seadus käsitab ainult elukorterite ehituslaenu lahendamiseks krediitide lubamist, kuna teised krediitide nõudmised endisele alusele jääwad.

Teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud käesolew seadus I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Woiman**: Teen ettepaneku, seaduse kiiret iseloomu silmas pidades, ja ka silmas pidades seda, et Riigikogu warsti suwepuhkusele läheb, 3-päewalist tähtaega I ja II lugemise wahel mitte pidada.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

7. Riigiasutuste koosseisude wäändamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu on

alati eelarwe puhul soowi awaldanud, et walitsus katsuks koosseise kokku tõmmata. Praegune walitsus on esitanud wastawa seaduse kuidas wõiks koosseise kokku tõmmata wäljaspool eelarwet. Praegune walitsus leiab selle kokkutõmbamise tarwilikuks ja esitab käesolewa seaduse, et sellega wõiks esitada wastawat nõuet üldiseks koosseisude kokkutõmbamiseks, kuna igal üksikul juhtumisel seaduse esitamise wäga tülikas oleks. See seadus sisaldab ainult kaks paragrahwi. Esimene paragrahw kõneleb kokkutõmbamisest ja teine paragrahw kõneleb sellest, et walitsusele wõimalus antakse ametkondade ühendamise juures ametnikkudele ühendatud asutustes palka endise normi järele maksta, kui sellel uuel kohal teisiti on ette nähtud. Sel teel tahetakse koosseisude kokkutõmbamise juures ametkondadesse wilunud tööjõudusid alles jätta. Selle seaduse wastu iseenesest ei waielda, kuigi kuulda oli arwamisi, kas ei saaks seda koosseisude kokkutõmbamist edasi lükata eelarwe arutamiseni. Samane ettepanek oleks pidanud olema § 1-se kohta, aga sarnast ettepanekut ei tehtud, küll aga tekitab waidlusi § 2. Komisjon kartis, et see paragrahw wõimaluse annab, nii öelda ametnikkude lahtilaskmise ja ümberpaigutamise juures onupoja poliitikat ajama hakata. Kuid teiselt poolt oli enamus arwamisel, et walitsuselt ei tohi wõimalust wõtta koosseisude kokkutõmbamise juures selle peale mõelda, kuidas koosseise ka oma wõime poolest wõiks paremale järjele nihutada.

Rahaasjanduse komisjoni nimelt teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina leian, et käesolew seadus tuleb tagasi lükata järgmistel põhjustel. Minu arwates ei ole sugugi tarwis walitsusele mingisuguseid piiramata wolitusi anda selleks, et riigiasutuste koosseisusid kokku tõmmata. Selleks on walitsusel täielik wõimalus esitada üksikasjaline seadus ja siis selle üksikasjalise seaduse põhjal läheks riigiasutuste koosseisude wäändamine täiesti plaanikindlalt. Mina leian, et niisuguse seaduse esitamisega

kõigepealt tõendatakse, et meie walitsusel üldse mingisugust plaani ega kawa ei ole, kuidas riigiasutuste koosseisude vähendamist läbi wiia. Ilma ühegi plaanita mingisugust parandust ette wõtta ei saa, sest et riigiasutused töötawad teatud ülesannete täitmiseks ja need ülesanded peawad täiesti riigi asjaoludega kokkukõlas olema. Kui riigiasutusi vähendada tahetakse, siis peab ära näidatama, et töö on vähenenud ja kuidas seda tööd teistel oludel ja teisel alusel korraldada tahetakse. Mina leian peale selle, et Wabariigi Walitsus selle seaduse esitamisel nende põhimõtete alusel mitte ei ole olnud, mis tema oma töökwasse ametisse astumisel üles seadis. Nimelt heideti endisele walitsusele ette, et tema Riigikoguga kontaktis ei ole töötanud ja taheti neid wahekordi parandada. Käesolew seadus neid wahekordi minu arwamise järele kuidagi parandada ei aita, waid koguni aitab seda lõhet weel laiendada. Nimelt kui Wabariigi Walitsus wolitusi saades hakkab ametnikka lahti laskma ja ümber paigutama, siis tekiwad kindlasti igasugused arusaamatused, tulewad etteheited ja kaebtustega pööratakse iga Riigikogu rühma poole. Üks ametnik leiab, et temale on ülekohut tehtud, teine leiab samuti, et temaga seaduswastaselt ümber on käidud, üks ametiasutus leiab, et ei ole mitte otstarbekohaselt koosseisude vähendamist läbi wiidud ja sedasama wõib leida ka mõni teine ametiasutus. Nii et mina arwan, et Wabariigi Walitsus peaks kõigepealt esitama mingisuguse täiesti wäljatöötatud kawa koosseisude vähendamiseks. Käesolewa seaduse põhjal ei saa ka oletada, et koosseisude vähendamine tõesti tuleb. Seaduse lõpuosas on öeldud, et „riigiasutuste ühendamise pärast ametnikkude ümberpaigutamisel wõib neid teistele kohtadele üle wiia, seal koosseisu suurendades“, tähendab, et ei ole sugugi kindel, et Wabariigi Walitsus üldse mingisuguseid koosseisude vähendamisi selle seaduse põhjal läbi wiiks. Peale selle on niisuguste ilma piirita wolituste andmine ka meie põhi-seadusega täiesti wastolus. Minu arwamise järele ei wõi Wabariigi Walitsus ilma kawata ja ilma seadusliku aluseta ainult oma parema äranägemise järele ametnikka lahti lasta ja üldse nii toimetada, nagu eramajapidamises seda tehakse. Wene ajal isegi kuulsa kolmanda punkti põhjal niisugust piiramata wolitustega talitamist mitte ei olnud ja seal

oli ametnik palju rohkem kaitstud ülemuse omawoli vastu, kui selle seaduse põhjal Eesti wabariigi ametnik kaitstud saab olema. Niisugust seadust ei wõi sellepärast, juba meie põhiseadust arwesse wõttes, mitte vastu wõtta ja sellepärast tuleks see tagasi lükata.

K. Einbund (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Rahaministri esinemisel tähendasin, et wõtame seisukoha iga üksiku esitise, kui ka seaduse puhul eriti. Oma kawa teostamiseks on praegusel korral walitsuse poolt esitatud seadus, mis tahab walitsusele anda erakorralise õiguse, nagu peakirjast näha, riigiasutuste koosseisude vähendamiseks. Waadeldes seda seadust, peaksime meie walitsuse õiguse andma: 1) riigiasutuste koosseisusid vähendada, 2) kaotada teenistuskohade ülesandeid, lubades neid teiste teenistuskohade peale panna, 3) lubada kaotada asutusi, 4) lubada riigiasutuste alluwust muuta ja 5) krediitid ühe asutuse peatüki alt teise asutuse peatüki alla üle wiia. Meie teame aga, et kõik need asjad, mis ma praegu ette tõin, on normeeritud meil seadustega. Riigiasutused töötawad meil seaduslikul alusel ja nimelt ministriumide asutamise seaduse alusel ühelt poolt ja teiselt poolt Eesti wabariigi ajal wastuwõetud mõnede seaduste alusel. Edasi teame meie, et koosseisud ja teenistuskohad on meil maksma pandud seadustega, mis kolmel lugemisel Riigikogust läbi on läinud, „Riigi Teatajas“ wälja on kuulutatud, järjekult on meie koosseisud seadus. Samuti teame meie, et walitsusele lubatakse eelarweseadusega kõik krediitid, mis meie temale andnud oleme, nende tarwilikkude ülesannete jaoks, mis Riigikogu wõimalikuks pidanud walitsuse kätte usaldada.

Asudes selle seaduse ja antawate wolituste lähemale waatlemisele, peaksime wahet tegema kahe asjaolu wahel: ühest küljest riigiasutuste kokkutõmbamise ja koosseisude vähendamise küsimuse wahel ja teisest küljest nende wiiside wahel, kuidas seda läbi wiia, kuidas seda korda saata. Mis puutub esimesesse küsimusesse, siis oleme meie kindlal arwamisel, et meil ametnikka on weel palju, oleme kindlal arwamisel, et meil on wõimalik asutusi kokku tõmmata, mõned ära kaotada, mõned teistega kokku liita — ühe sõnaga meie riigiasutuste üldehitust lihtsustada ja teistsuguseks muuta, kui ta praegu wälja näeb. (M. J u h k a m, tõer.:

Aga ainult arwamised.) Ei ole arwamised. — Kuid mina olen juba enne mõnel korral ette kandnud, et seda tööd ei tehta mitte ühe päewaga, waid see läheb kord-korralt ja mida kõwema käega wõetakse seda tööd ette, seda kiiremini wõidakse see läbi wiia. Olen isegi arwamisel, et see meie riigiaparaat, nii nagu ta kujunenud on endise Wene suurriigi walitsemise aparadi eeskujul, wõib sootu teistsugune olla. Ametnikkude wähendamist wõib kiires korras läbi wiia, kui walitsusel selleks tahtmine on, kui tema kindla käega ja wastu waidlemata töötab. Minu isikliku äranägemise järele wõin kindlasti ütelda, et meil $\frac{1}{5}$ kunni $\frac{1}{4}$ wõimalik on ametiasutuste koosseisuid wähendada isegi esimese operatsiooni juures. (Wahelhüüe: Miks Teie seda ei oleteinud? J. Soots, põl.: On kolm politseid ühendanud.) Lugupeetud Riigikogu liikmed, mina olen ka sellest waremalt kõnelenud, et see on ühenduses süsteemi muutmisega ja kui praegu puudutatakse politsei küsimust, siis olen mina mitmel korral komisjonis kui ka Riigikogus ette kannud, et politseide koosseise on wõimalik palju rohkem wähendada kui senni wähendatud on. (Wahelhüüe J. Piiskar'i, is. poolt.) Mina ütlesin, et andke mulle wõimalus süsteemi muuta ja siis teie näete, et politsei koosseisud muutuwad teistsugusteks. See wõimalus on nüüd Riigikogu poolt antud ja meie näeme praegu nende oletuste tegelikka tagajärgi, mis mina omal ajal tegin. (Hulgalsed rääkimised kohtadelt.)

Juhataja **L. Raudkepp**: (helistab). Palun rahu! Palun kõnelejat mitte segada!

K. Einbund (põl.): Nõnda et sisuliselt lahkuminekuid selles osas meil walitsuse ettepanekuga ei ole. Pooldame Wabariigi Walitsuse püüdeid ja tahtmisi täielikult ja oleme walmis omalt poolt kõike abi Wabariigi Walitsusele andma, et meie riigiasutused saaksid kiires korras ümber kujundatud ja riigiasutuste teenistuslikud koosseisud kokku tõmmatud. Meie läheme lahku Wabariigi Walitsuse esitisest ainult wormiküsimuses... (M. Juhkam, tõer.: Wäike asi!) ...ja sellepärast lubage peatuda minul pisut esitatud seaduse juures tema wormi poolest. Mina juba nimetasin, et kõik seaduses puudutatud asjad on meil nor-

meeritud seadustega. Meie teame aga, et põhiseaduse järele seadusandlik wõim on ainult Riigikogu käes. Meie loeme § 35, et rahwaesitus teostab riigi seadusandlikku wõimu. Edasi loeme meie § 52, et Riigikogu annab seadusi, määrab riigi sissetulekud ja wäljaminekud eelarwe korras jne. Edasi loeme meie § 86, et põhiseadus on wankumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu- ja walitsusasutuste tegewuses. Tähendab, Riigikogu oma seadusandluses on seotud põhiseadusega selles mõttes, et tema peab põhiseaduse juhtnöörid, mis puudutawad seadusandlust ja seadusandluse piire, wõtma enesele põhiseaduse käsul wankumatuks juhtnööriks. Edasi samast põhiseadusest loeme, et ainult ühes walitsemise osas, wõttes sõna „walitsemine“ laialdases mõttes, meie administratiiv wõimule õigus antud seadusandlikku wõimu kasutada ja nimelt ainult sõjaministeeriumi alal. Meie loeme põhiseaduse § 81, et Wabariigi Walitsusel on õigus wälja anda eriseadustes ettenähtud alustel ja korras kaitsewägedesse puutuwaid seadlusi ja määrusi. Käesolewal korral seadusandlikud normid tulewad Wabariigi Walitsuse poolt ja et neid mitte segada Riigikogu seadustega, ongi põhiseadus seda ette nähes need seadlusteks nimetanud ja sellega kindlasti ütelnud, et ainult kaitsewägede alal on Wabariigi Walitsusel õigus seadusandlikku wõimu tarwitada walitsemise piirides laialdases mõttes. See on ainukene wäljawõte ja rohkem wäljawõtteid meie põhiseadus Wabariigi Walitsuse wõimupiiride kohta ei tee. See on, nagu mina ütlesin, kohustaw mitte ainult walitsusele ja kohtule, waid see on kohustaw ka Riigikogule enesele. Edasi, lugupeetud Riigikogu liikmed, meie teame, et kui walitsus selle seaduse põhjal hakkaks koosseise wähendama, hakkaks riigiasutusi muutma, wõi nende alluwust muutma, hakkaks krediite üle wiima ühest asutusest teise jne., seda tegema hakates peab tema tahes wõi tahtmata hakkama Riigikogu enamuse poolt wastuwõetud, wõi juba enne Riigikogu maksuselohnud seadusi muutma. Walitsus teisiti ei saa selle seaduse järele. (A. Anderkopp, tõer.: Härra Einbund, kas Teie lubate mulle ühe küsimise? Kuidas selle politseide ühendamisega oli?) Seal on teine kapiitel. (J. Piiskar, is.: See laul on teisest ooperist.) Wõtke see seadus, siis näete seda kohe. Walitsus peab seadusi muutma hakkama.

Kui mina kõnelesin koosseisudest, siis politseil ainult 1. maini olid seaduslikud koosseisud. Tähendab, Wabariigi Walitsus peaks hakkama oma määrustega ja otsustega seadusi muutma. Meie aga teame, et määrusega, ega walitsuse lihtotsusega ei saa seadust muuta. Mina ei kujuta omale ette, kuidas see võimalik on, et Wabariigi Walitsus võiks isegi selle antud wolituse põhjal oma määrusega wõi lihtotsusega seadust muutma hakata, seda rohkem, et ka Riigikohus awalikult alles minewal nädalal on seletanud ühe asja puhul, kus walitsus niisuguse otsuse oli teinud, nimelt sõjaministeriumi alal, et walitsusel ei ole õigus määrustega ega otsustega seadusi muuta. Tähendab, kui meie tahaksime selle seadusega need õigused walitsusele anda, siis peaksime meie walitsusele andma seadusandliku wõimu kätte, aga mitte wolitama teda seadusi muutma määrustega. Aga anda seadusandlikku wõimu walitsusele ei ole mitte meie kui Riigikogu ja kui Riigikogu liigete wõimupiiris, sest põhiseaduses ei ole mitte ette nähtud, et Riigikogu seadusandlikku wõimu wõiks delegeerida mõnele teisele walitsuse asutusele wäljaspool seadusi. Faktiliselt on see aga seadusandliku wõimu edasi delegeerimine, ka wormiliselt on tema seda, sest et meie õiguse anname walitsusele määrustega seadusi hakata muutma. Meie teame, et omal ajal ajutise walitsemise korra põhjal oli õigus, wõi wõttis Asutaw Kogu omale õiguse delegeerida seadusandlikku wõimu walitsusele. See õigus oli Asutawal Kogul kui maa peremehel, sest tema oli meie riigis ainuwalitseja, aga Riigikogu ei ole praegu mitte ainuwalitseja, sest Riigikogu wõimust käib põhiseaduse wõim üle ja põhiseadusest meie üle astuda ei saa. See § 12-a teatawasti, hoolimata sellekordse walitsuse wastuseismisest, kaotati I Riigikogu poolt. (J. Tõnisson, rhw.: Walitsus ei seisnud wastu.) Walitsus waidles wastu. (J. Tõnisson, rhw.: Ei waielnud wastu.) Ja lugu oli nõnda wiisi, et § 12-a, nagu meie nüüd näeme, mõnedel silmapilkudel wõib tarwilik olla. Aga kui Riigikogu ise on § 12-a wabatahtlikult käest ära andnud, on ennast painutanud põhiseaduse alla, siis § 12-a kuidagi wiisi uuesti üles ehitama hakata näib wõimatu olewat. Mina saan sisulikkult sellest aru ja pooldan seda seisukohta, et walitsusel igas riigis on möödapäsemata silmapilkusid, on kriitilisi mo-

menta, kus erakorralist wõimu on waja. Mina ei taha seda öelda, et meil praegu see erakorraline aeg on. Minu arusaamise järele meil praegu seda aega ei ole, ja sellepärast walitsusel niisuguseid wolitusi waja ei ole, ka siis ei ole, sellest ma kõnelen pärast, parlamendi enese pärast, kui see wõimalus olekski meil praegu. Praegu meil niisugust erakorralist momenti ei ole, aga hoolimata sellest, ma ütlen, igal walitsusel ja igas riigis wõib niisugune tarwidus tõusta, ja niisugune tarwidus tekkida. Aga meil maksma põhiseaduse järele neid wõimalusi ei ole. 12-ad meie uuesti ei istuta ja sellepärast austades seda korda, mis meie põhiseadusega rajatud, austades meie põhiseaduse aluslikku demokraatlikku korda, ei saa meie temast üle astuda, ja peame tegutsema, ka walitsus peab tegutsema niisugustes piirides, nagu see meil ette on nähtud. Nii siis, andes selles seaduses ettenähtud õigused walitsusele, annaksime meie, nagu ma tähendasin, faktiliselt temale seadusandliku wõimu, annaksime temale seadusandliku wõimu ka wormiliselt, kuigi ma ütlen, worm ainult selles awalduib, et walitsuse määrus omandaks enesele seaduse ilme, sest temaga hakatakse meil seadusi muutma ja tühistama. Seadust wõib muuta minu arwates ainult seadusega, tühistada wõib teda ainult seadusega, aga mitte mingisugusel teisel teel. Järjekult minule näib, käesolew seadus on põhiseaduse wastu, kuid wõib olla, mina eksin, arusaamistes wõib ju eksida, ja sellepärast mina ootaksin walitsuselt sellekohta seletust, sest mina ei tahaks arwata, et walitsus niisugust tähtsat asja seaduse läbiwaatamisel mitte kaalumisele ei wõtnud. Mina ei tahaks seda arwata. Igatahes walitsus wõtab iga eelnõu juures kaalumisele, kas ta on meie põhiseaduses ettenähtud wõimupiiridega kokkukõlas, wõi ei ole ta seda mitte. Ja wiimane minu põhilause oleks see, et Riigikogu on põhiseadusega seotud ja tema ei tohi sammugi põhiseadusest üle astuda. (M. Juhkam, tõer.: No wot, ja kõik jäigi nii, nagu on!) Nii kaua, kui see põhiseadus muutmata on. Sellest meie täna ei kõnele, aga kui põhiseaduse muutmise asi kõne all oleks, siis kõneleks meie sellest. Aga sennikaua, kui praegune põhiseadus maksab, peab tema ka maksma. Kuidas siis käesolewas asjas edasi minna? Praegune walitsus on ligi kolm kuud juba walitsetanud. (K. Kornel, rhw.: Arwate, et

liiga pikk aeg?) Selle kolme kuu jooksul, kui käesolewas asjas kiire oleks olnud, selle kolme kuu jooksul, ma ütlen, oleks Riigikogu wõinud oodata koosseisude muudatusi, ma mõtlen, vähendamisi, asutuste ärakaotamisi, wõi asutuste ühendamisi, nagu politseide asjas walitsus tegi. Waat seal tegi tema täiesti õieti. (A. Anderkopp, tõer.: Sinna nõudsite Teie tähtaega neli kuud ja nüüd tahate terwe riigi jaoks kolm kuud anda.) Härra Anderkopp, mina ei ütlen mitte seda, kas walitsus jõuab selle aja jooksul wõi ei jõua, mina ei kõnele mitte sellest, waid ma kõnelen sellest, et kui walitsusel see asi kiire oleks olnud, siis oleks tema seda jõudnud... (A. Anderkopp, tõer.: Kas politsei asi kiire ei olnud?) Ja nõnda, kui käesolewas asjas tõesti ilma erakorraliste wolitusteta ja ilma põhiseadusest mööda minemata oleks tahetud walitsuse poolt asja ajada, siis oleks seda saadud, ja ma wõin weel rohkem ütelda, meil on täna wanematekogus otsustatud jaanipäewaks laiali minna, see tähendab 20. juunil, aga kui walitsus täna tuleb ja ütleb, et tarwilik on Riigikogul kokku jääda sellepärast, et riigi eelarwe tahab uuesti kokku tõmmata, asutused tahawad ühendada, kui walitsus täna seda ütleb, meie oleme kindlad, et Riigikogu jääb kokku ja teeb kõik, mis walitsusel tarwilik on. (A. Anderkopp, tõer.: Teie tahtsite enne pühi juba laiali minna? J. Soots, põl.: Siis oli külwiaeg, nüüd on wili maas.) Nõnda, et kui tegelikult asja wõtta, siis ei ole walitsusel raskusi oma tahtmiste läbiwiimiseks selles korras, nagu seda põhiseadus ette näeb.

Edasi on meil kogu aeg, nagu minu eelkõneleja härra Jans tähendas, nõutud ministeeriumide asutamise seadust. Ja sennijani meie ei kuule sellest ka mitte midagi. Aga mina ei ütleks seda, et see nii wäga esimese järgu kiirusega asi oleks, kui walitsus seda ka ise ei leia, waid mina ütlen ainult seda, et riigiasutuste kokkutõmbamine, alluwuste muutmise, ühendamise, ja nii nagu see siin ette on nähtud, see oleks selle kolme kuu jooksul ilma ministeeriumide asutamise seaduseta wõimalik olnud, ja ma pean ütleva, meie seda ootasime, et selle aja jooksul tõesti asutuste kokkutõmbamine wiiaks läbi, et seadus tuleb, millest meie oleksime wõinud näha, mis kokku tõmma-

takse, kuidas ära kaotatakse. Aga sennijani pole seda weel mitte tulnud.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! See puudutab asja juba sisulikult. Asja sisulikult puudutades, tahtsin mina ainult näidata, et need wõimalused ei ole walitsusel praegu mitte kadunud. Kui tarwis on, teeb Riigikogu kõik, mis temast oleneb, et walitsus oma kokkutõmbamise kawatused wõiks läbi wiia ja selles toetame meie walitsust kõigest südamest. Aga niisuguses korras walitsust toetada, see tähendab temale õigusi anda, minu arwamise järele põhiseaduse wastaselt, seda meie mitte ei saa.

J. Welt (ühw.): Walitsus tahab endale erakorralisi wolitusi koosseisude vähendamiseks, see on nõndanimetatud vähemate ametnikkude töölt minema kihutamine. Kas ei taha demokraatliku liidu ja tööerakonna walitsus, kes püsib... (J. Temant, põl.: Kristlaste armust!) ...sotside ja põllumeeste partei toetusel, juttu teha mõnedest teistest erakorralistest wolitustest. Kas ei leia ta, et temal oleks erakorralisi wolitusi tarwis kohutawate sõjakulude kaotamiseks. Kas ei oleks talle mitte tarwis wolitusi välisesitajatele ja nende joomingutele käpa peale panemiseks.

Juhataja L. Raudkepp: Palun haawawaid ütelsi mitte tarwitada.

J. Welt (ühw.): Kas ei ole tarwis wolitusi, et saata kaitsepolitseinikka isamaalist turvast lõikama Ellamaa soost. Kas ei leia mitte walitsus, et temal oleks tarwis erakorralisi wolitusi kindral Hunt'i lööksalga likwideerimiseks, mida see härra Päts'i näpunäidetel organiseerib kaitseliidu nime all. Töölisklassil ja klassiteadlikul ametnikul on selge, milleks on teil tarwis erakorralisi wolitusi, nõndanimetatud koosseisude vähendamiseks. See on selleks, et iga bürokraat wõiks soowimata olluse uksest wälja kihutada ja siis omi onupoegi ja -tütreid asemele tuua. (A. Anderkopp, tõer.: Kas Teil neid palju on?) Kuulus kolmas punkt olla häbiiks demokraatlikule Wabariigi Walitsusele, aga täna tahab walitsus Riigikogult saada selle punkti õigused. Sotsid petawad rahwast nurjatult, nagu kodanlised parteidki... (L. Johanson, sd.: Ega sotsid walitsuses ei ole!) ...kui nemad seletawad, et sel teel kokkuhoidmist teostatakse. Sel teel toetatakse suur-büokraa-

tide wägiwalda, kes talitawad mustasajaliste kildkondade huwides.

Juhataja L. Raudkepp: Palun mitte haawawaid ütelsi walitsuse asustuste kohta ütelda.

J. Welt (ühw.): Mõnes asutuses on juba tehtud puhastustööd selle kolmanda punkti abil. Ja nüüd otsib härra Strandman teilt toetust, et seda sama läbi wiia, mida Riigikohus seaduswastaseks pidas. See kokkuhoidmine on naeruwäärt kommet, seda teab iga sots ning tööerakondlane, see on poliitiline puhastustöö ametnikkude hulgas, kes ei taha nurisemata endid pügada lasta. Teie tahate vähemad ametnikud uulitsale saata, kus tulhanded töötajad nälgiwad. Teie teete siin kahtlemata selle otsuse, sest milleks oli siis härra Päts'i käsi läinud Riigikogu walimistel, milleks oli 21. jaanuari puhastustöö jne.

Aga meie wõime teile südamekinnituseks öelda järgmist: Teie ei tapa klassiteadwust ühegi wägiwallaga, teie ei saa lahti klassiteadwuse kaswamisest ka vähemate ametnikkude hulgaski. Kes suurema peab, seda ei päästa ükski rohusedel. Suur ajalookirwes tõuseb teie pea kohal. (N a e r.) Teie karjuge, rabelege, õkitage, aga teid see ei päästa. Mida enam teie metsikust tarwitate, seda enim teie riik sureb. (J. Soots, põl.: N a h a p e a l e s a a t e n i i s u g u s t e s õ n a d e e e s t !) Needsamad ametnikud, keda teie uulitsale wiskate, aitawad riigile kaela kahekorra käänata ja tööliste ning talurahwa walitsuse teostada.

Töörahwade ühise wäerinna rühm seletab erakorraliste wolituste puhul järgmist: Kokkuhoidmise sildi all tahetakse walitsusele anda õigus riigiteenijaid töölt uulitsale ajada. Töörahwade ühise wäerinna rühm seletab, et see ettekääne on abitu manöwer, mis ühtegi klassiteadlikku töolist, ühtegi arusaajat riigiteenijat ega töötawat talurahwast petta ei tohi.

Eesti demokraatlikul wabariigil on miljonid ja miljardid leitud sõjawäe, kaitsepolitsei, määratute saatkondade ja saadikute pidude peale. Temal on olnud kümneid ja sadandeid miljonid anda spekulantide ärile ja nende ajalehtedele. Walitsus ei tule mitte erakorralisi wolitusi küsima sõjawäe ja teiste rahwamajanduse seisukohalt kuriteoliste kulude vähendamiseks, waid tuleb wolitusi nõudma, et

wähemad ametnikud wisata töötajaliste hulka, kellele mingit toetust ei anta.

Töörahwade ühise wäerinna rühm seletab, et see walitsuse samm tüürib sisulikkult hoopis teise eesmärgi poole. See on — arusaajamate ametnikkude minemakihutamise plaan riigiasutustest, et vähemteadlikka teenijaid seda kergem oleks kurnata.

Töörahwade ühise wäerinna rühm seletab, et ta walitsusele mingit erakorralist wolitust riigiteenijate uulitsale kihutamiseks ei anna. Eriti naelutab ta siinjuures kinni, et sotsid, kes weel hiljuti esitasid seaduse parunite wõlgade tasumise kohta, nüüd nähtawasti selleks tahawad kokku hoida klassiteadlikkude ametnikkude uulitsalewiskamisega.

Ametnikud kõigis asutustes! Aidata wõite teie endid ise! Teid ei päästa protestid, teid päästab wõitlus ühises wäerinnas klassiteadlikkude tööliste ja teenijate ning töötawa talurahwaga. Ühinege wõitluseks nendega selle walitsuse wastu ja oma töörahwade walitsuse eest.

O. Gustawson (is.): Eel kõige ei saa jätta awaldamata headmeelt, et kogupõllumehed meie põhiseaduse-ameerika üles on leidnud. Kui samas tempos ja suunas jätkatakse, siis wõib loota, et nad lõpuks leiawad needki põhiseaduse normid, milliste otsa omal ajal härra Einbund ja teised wäga tihti armastasid ninali kukkuda. Sellepärast ei saa jätta soowimata pikka iga põllumeeste opositsioonile.

Tulles käesolewa seaduse juurde, pean konstateerima, et meie rühm alati on olnud koosseisude kokkutõmbamise poolt eeldades, et see peab sündima töö parema organiseerimise ja ametnikkudele töötasu tõstmisega käsikäes. Kui Riigikogu tänawuse eelarwe puhul wastawa soowiawalduse wastu wõttis, siis käis sellestki läbi põhimõte — kokkutõmbamist peab kandma töö parem organiseerimine asjaajamise lihtsustamise tähe all ja kokkutõmbamine peab sündima Riigikogu kaudu harilikus seadusandlikus korras. See tee aga, millele on asunud praegune walitsus, on meile wastuwõtmatu.

Õieti ei ole see ainukene pärl käesolewa walitsuse wiimase aja tegewusest, waid see näikse olewat järjekorraline järjekindel samm mitte pahemale, waid paremale poole. Meid ei pane see enam imestama. Pärast seda, mis on sündinud eriti wiimaseil päewil, näib et dr. Akel'i walitsus ei loe seda enesele enam kohus-

tawaks, mis ta uue walitsuse ametisse astumisel Riigikogus awalikult deklareeris. Nähtawasti on uus walitsuski asunud seisukohale, et walitsuse deklaratsioon ei ole muud kui fraasid laiade hulka rahustamiseks. Wõtke näiteks mõni üksik küsimus.

Täna alles otsustasid Riigikogu rühmad Wabariigi Walitsuse waikiwal heakskiidul maha mätta paiukiseaduse. (J. Soots, põl.: Ta jäi ju päewakorda!) Ta jäi küll päewakorda, kuid nendeta, kes selle seaduse alla kuuluwad; kui teie riigiteenijad selle seaduse alt wälja arwate, kes siis paiukiseaduse alla õieti weel jääb. Ositakse igasuguseid konkse, kuidas kawalalt mööda hiilida katsuda walitsuse deklaratsioonist, mis ütleb, et see seadus kiires korras tuleb maksma panna — meie arusaamise järele sellel kujul, nagu ta töökaitse komisjoni poolt on esitatud.

Edasi wõiks nimetada korterikriisi lahendamist, kus uus walitsus tõendab härra Jaanis'e ja teiste härrade suu läbi, et ainuke tee korterikitsikuse lahendamiseks on üüriseaduse kaotamine. (A. Andersonkopp, tõer.: Mis walitsus seal siis teinud on?) Walitsus ei ole kunni siinamaani omalt poolt sellele seisukohale mitte wastu waielnud.

Edasi. — Eriti torkab silma walitewatest erakondadest kristlik erakond, kelle appetiidid on tõusnud mitte saja waid tuhande protsendi wõrra. Dr. Akel deklareeris, et kiriku lahutamine riigist tuleb läbi wiia kiires korras. On aga awalik saladus, et kristlik rahwaerakond muu demokraatliku liidu heakskiitmisel meelega saboteerib nende seaduste arutamist, milliste kaudu teostuks kiriku lahutamine riigist. Ma mõtlen usutunnistustlike ühingute ja nende liitude ning perekonnaseisu seadusi. Härra Lattik, kes omal ajal leidis, et see on kirikule tere tulnud sündmus, kui antakse wõimalus kodanliseks registreerimiseks, on nüüd oma endistele arwamistele risti-püsti wastu. (Wahelhüüe J. Lattik'u, krst. poolt.) Seda on „Kajas“ kirjutatud. (J. Lattik, krst.: Kunas mina olen „Kajas“ kirjutatud?) Härra Luur läheb isegi niikaugele, et ta sõandab ütelda, meie põhiseaduse järele ei ollagi kirik riigist lahutatud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kõneleja, ma kutsun Teid päewakorra juurde.

O. Gustawson (is.): Tulles päewakorra juurde kitsamas mõttes rõhutan ma weel kord, et esitatud seadus on üks järjekorraline lüli selles kirjus tagasikikumise ketis, mis dr. Akel'i walitsus weab oma walitsuswankrit paremale poole. Meid paneb imestama see, et sellel keskerakondade walitsusel kõige selle juures ometi julgust jätkub otsida tuge ja toetust pahemalt tiiwalt. See walitsus tuleb ja tahab endale erakordseid wolitusi, milliste ulatus peaaegu piiramata ja mis wastolus meie demokraatliku riigikorra põhinõuetega. Käesolew seadus ei ole muud kui kuri kuulsa kolmanda punkti maksmapanemine kurjemal kujul. Walitsusele antakse sellega wabad käed teha ametnikkudega mis ta tahab. See ei ole midagi muud, kui ametnikkude linnupriiks kuulutamine. Siin on ametiasutuste ümberkorraldamisel isiklikkudele heaksarwamistele ja intriigidele ukсед ja aknad lahti aetud. Meile on sarnane tee koosseisude wähen-damise küsimuse lahendamiseks absoluut wastuwõt-mata — senniste kogemuste põhjal. Meil on ametiasutustes alati maksnud ning nähtawasti tahetakse koosseisude wähen-damiselgi täies ulatuses käia põhimõtte järele: mis Jupiterile lubatud, see härjale keelatud. (J. Soots, põl.: Nõnda peab olema.) Kindralihärra seisukohast oleks küll õigem ütelda: mis kindralile lubatud, see sõdurile keelatud. Teie seisukohast ei pane see mind sugugi imestama, aga meil ei ole kindralid ega sõdurid, waid on kõik ühesugused wabariigi kodanikud.

Wõin julgesti ütelda: kui meil üldse riigiasutustes korralikult tööd tehakse, siis eestkätt alamate ametnikkude poolt. Mida kõrgemale ametiredelites läheme, seda vähem on märgata korralikku kohuste täitmist. Siin ei ole selleks küll koht, aga wõiks siiski nimetada neid ministreid ning nende abisid, kelle autod omal ajal rohkem seisid „Silwa“ ja „Atlanta“ uste ees, kui ministeeriumi ukse ees. Samuti on awalik saladus, et on ministri abisid, kes istuwad päewas kõige rohkem tund wõi pool ministeeriumi laua taga, et siis wõtta oma kübar ja minna oma asju ajama. On kõrgemaid ametnikka, kes endale profiiti lööwad sellega, et kogu oma töö kirjutawad ületunnitöö arwele. On kõrgemaid ametnikka, kes kahes, kolmes ja rohkemgi kohas ametis ainult selleks, et mitmest kohast palka saada. Meil on teada kõrgemad ametnikud, kes endale suured summad sel teel

on kokku lõõnud. Kui mõnikord karmi kätt tarwitatakse, siis waid alamate ametnikkude juures, kes kas wõi juuksekarwa wõrra eksinud. Siia maani on Wabariigi Walitsus sääski kurnanud, aga kaamelid alla neelanud. Meie weendumus on: walitsusele, kelle siia maane tegewus on näidanud, et ta ilma Riigikogu kaasabi ja kontrollita koosseisude kokkutõmbamist otstarbekohaselt lahendada ei suuda, ei tohi anda sarnaseid laiaulatuslikka wolutusi, nagu neid nõutakse käesolewa seadusega. Sellepärast on meie rühm kõige kategoorilisemalt käesolewa seaduse wastu.

Rahaminister O. Strandman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Einbund tõstis üles põhimõtteliku küsimuse, kas praegune seadus wastab meie põhiseadusele wõi käib wastu. See küsimus ei ole iseenesest uus ja kui meil maksis aasta aega wõi rohkemgi I Riigikogu ajal Asutawa Kogu poolt wastuwõetud seadus, mis andis walitsusele õiguse nõndanimetatud § 12-a põhjal seadusi wastu wõtta ja muuta, siis arutati seda aasta aega, kas niisugune seadus käib põhiseaduse wastu wõi on sellega kokkukõlas. Põhimõttelikku otsust ei tehtud, sest see seadus kaotati ära wist sotsiaaldemokraatliku rühma ettepanekul ja Wabariigi Walitsuse waikiwal nõusolekul. Sellega ei ole weel mingisugust põhimõttelikku otsust tehtud. Kui meie oma põhiseadust sorime, siis näeme, et need paragrahwid, mis härra Einbund ette kandis, on kõik seal olemas ja on päris selge, mis on seadusandlik wõim ja mis on walitsuse wõim. Nüüd tõuseks õieti küsimus üles, kas on see, kui walitsusele õigus antakse üksikuid kohte wakantseks jätta, — ta ei pruugi neid wormell ära kaotada, waid wõib wakantseks jätta ja selleläbi ametnikka vähendada, ja kohuseid ühe ametiasutuse pealt teise peale panna, — seaduse muutmise wõi ei ole ta seda mitte. Härra Einbund rääkis makswatest seadustest, mis meie ametiasutusi korraldavad, kuid temal ei olnud mitte Eesti seadusi ette tuua, waid rääkis Wene seadustest. Kui meie seda Wene seadust, mille järel meie ministriumide korraldus maksew on, waatame, siis wõime ütelda, et selles seaduses wist 99 paragrahwi on niisugused, mis meil mitte ei maksa ja wõib olla ainult üks saja hulgast maksab. Siin selgusele jõuda missugused seadused määravad meie ametiasutuste tegewuse,

on üks raskematest ülesannetest ja kaks juristi ei saaks siin wist mitte ühtlast wastust anda. Meil Eesti seadusi, mis ametiasutustes tegewuse ära määraksid, ei ole, ja kui on, siis mõned üksikud, mis meie suure ametkonna ja ametnikkude arwu juures sugugi arwesse ei tule. Meil on wälja antud näiteks tolliseadus, kuid ministriumide ja üksikute asutuste korraldamisseadust ei ole. Ma ei ole neid seadusi küll praegu läbi sorinud, sest ma ei teadnud, et küsimus selles ulatuses täna päewakorrale tuleb, kuid olen kindel, et neid igatahes ei ole, ehk kui on, siis õige wähe. Jääb ainukene küsimus järele, kuidas oleks niisuguste wolutuste andmine Wabariigi Walitsusele kokkukõlas wastuwõetud eelarwega, kus ametikohad on ära määratud. Ka selle üle wõib waielda, kas eelarwe on seadusandlik akt oma täies ulatuses wõi mitte. Eelarwe on Riigikogus ette kantud ja hääletatud, kuid kas ametnikkude koosseisud seadus on wõi teataw nomenklatuur seaduse juures, see on praegu weel suur küsimus. Mina arwan, et kui tahame mingit mõõdupuud leida, siis peame waatama, kuidas mujal on tehtud, kuidas need riigid on talitanud, kes kauemat aega kindlat konstitutsioonilist ja seadusandlikku elu elawad. Kui waatame, kuidas mujal ametnikkude vähendamine on läbi wiidud, siis näeme, et see päris wormiliselt seadusandlikul teel ei ole läbi wiidud. Ka meil tehti sarnane katse, et asutati komisjon Asutawa Kogu juurde, kes pidi ametnikkude vähendamise läbi wiima. Tuli wälja, et see komisjon ei saanud seda tööd ära teha. Loomulikult ei saa komisjon seda tööd ära teha sellepärast, et see on puht administratiivne funktsioon, aga mitte seadusandlik funktsioon. Kuidas mujal on sündinud ametnikkude vähendamine nii, et ta wastab rahwa kandejõule? Peab ütleva, et see ei ole mitte antud walitsuse kätte, sest walitsus ei ole suutnud seda läbi wiia, waid on määratud üks inimene, kellele abiks antud 2—3 sekretääri ja need üksikud inimesed on ametnikkude arwu vähendanud. Mujal on juletud seda teha ja ta on korda läinud. Ameerika Ühisriikides on see kindlasti nii sündinud. Ma ei wõi kindlasti ütelda, kuidas seda Austrias on tehtud, kuid arwan, et niisama on antud üksikutele inimestele erakorralised wolutused ja need on niisuguse korralduse läbi wiinud. Teisiti on see praegu wõimatu.

Siis tuli weel härra Einbund wäidetege, et praegune walitsus on juba 3 kuud

ametis olnud, ta oleks wõinud Riigikogule wastawate ettepanekutega esineda ametnikkude vähendamise suhtes ja Riigikogu wõiks suwel koos istudes neid walitsuse ettepanekuid läbi waadata ja neid kinnitada ning selles mõttes ametnikkude arwu vähendamisele kaasa aidata. Pean ütleva, et härra Einbund praegusele walitsusele, kelle üksikud liikmed wast 1 kuu ametis, liiga suured nõudmised ette paneb. Kui härra Einbund on kindlas arwamises, et ametnikkude arwu tuleb vähendada suuremal määral, kui seda senni tehtud, mispärast siis härra Einbund oma kolmeaastase ministriks olemise ajal ei ole seda läbi wiinud? Kust see tarkus nüüd tagantjärele tuli? Minule on siit kõnetoolilt tarkuse tagantjärele tulemist ette heidetud, kuid nüüd on härra Einbund'il samane wiga. Ta leiab, et ametnikkude arwu wõib vähendada ja palju rohkem, kui praegusest walitsusest seda loota on, kuid kolme aasta jooksul ei ole midagi ka selleks tehtud, et ministeeriumide korraldamise seadusega esineda. Kas praegune walitsus pidi selle seaduse käisest wälja raputama ja Riigikogule esitama? Mina arwan, et kes wähegi erapooletu suudab ja tahab olla, peab aru saama, et enne, kui ametnikkude arwu vähendamisele asuda, peab uus minister ametiasutustega tutwunema. Mina olen wiimasel ajal rohkem tööd teinud, kui kunagi ennem oma elus, aga ma ei ole mitte saanud oma jalga tõsta igasse ametiasutusse. Ametiasutuste juhatajad on minu juures käinud, ettekandeid teinud, aga et mina kõik ametiasutused oleks läbi käinud, seda ei ole mina mitte jõudnud. Kui vähendada saab hakata, siis ei saa seda mitte ühe ropsuga teha. Meil töötab praegu walitsuse komisjon, kes need asjad läbi kaalub ja arwata on, et ühe päewaga ei lasti mitte kõiki neid ametnikka lahti, keda lahti lasta waja oleks, waid vähendamine sünnib järk-järgult muidugi enne seal, kus see kokkutõmbamine kõige tarwilikum. See on ainukene tee, kuidas wõiksimetnikkude vähendamist läbi wiia. Kui meie nüüd härra Gustawson'i wäidete juurde läheme, siis peab küll ütleva, et härra Gustawson'il selles asjas isesugune arwamine on, ja kui sellele seisukohale asuda, siis on minu arusaamise järele meil wõimatu kord riigis, ei saagi korda riigis olema. Härra Gustawson ütleb, et walitsuse kätte ametnikkude arwu vähendamise asja anda ei saa, sest siis hakatakse onupoja poliitikat ajama, seal pannakse

„kurikuulus kolmas punkt“ maksma, et walitsus seda teha ei saa, sellepärast et walitsus hakkab siin isiklikka huwisid kaitsma, onupoegi toetama, et walitsus seda mitte nii läbi ei wii, kuidas nüüd Riigikogu seda teeks. Aga minu härrad, mis ajast saadik on siis ametniku ametisemääramine Riigikogu asi olnud? Asutakse sellel seisukohal, et meie ametnikkude arwu vähendada peame seadusandlikul teel, kuid mis wõib siis Riigikogu ära teha onupoja poliitika wastu? Riigikogu wõib wälja anda seaduse, et niisugused ametikohad tulewad ära kaotada, aga ega Riigikogu neid inimesi ametist lahti ei lase, ja kui Riigikogu hakkab seda tegema ja ütleb, et waadake, ametis on siin „onupoeg“, kaotame selle ametikoha ära, aga teises kohas on ministrile päris wõõras inimene, selle jätame, siis hakkab Riigikogu riiki walitsema aga mitte Wabariigi Walitsus. Kui hakatakse sellel seisukohalt asja korraldama, hakatakse ametnikkude arwu vähendamise juures seda kaaluma, missugune wahekord ametnikul ülemusega on, siis peab ütleva, et kui niisuguse meetodiga ametnikkude arwu vähendada minnakse, siis mingisugusest ametnikkude arwu vähendamisest juttu ei saa olla. Riigikogu on õieti seda tööd teinud, eelarwe kallal töötati 3—4 kuud wõi koguni rohkem ja seal vähendati ka, kuid mis on siis asjast wälja tulnud? Minu juures on paljud ametnikud käinud ja kaebanud, et nende wastu on intrigeeritud, neid ametnikkude arwust maha tõmmatud. Ja kui Riigikogu hakkab seda ka tulewikus tegema üksikute ametnikkude kohta, nii palju tuleb üksikutele Riigikogu liigetel niisuguste kaebtustega tegemist teha, et wist waewalt niisugusest seadusest midagi wälja tuleb, sellest asja üldse wõib saada. Mina arwan, et kui asja tõsiselt wõetakse, kui tahetakse, et ametnikkude arwu meil tõesti vähendataks, et ainult walitsus seda teha wõiks, et seda, wõib olla, üks inimene teeks, ehk weel palju kergemini ja julgemini, kui terve walitsus. Ei ole iseenesest mitte kerge ühe inimese juurde minna ja ütelda: Waadake, see koht on üleliigne meie arwates, meie maksame Teile 3 kuu palga ette ja peate omale uue koha otsima. See on wäga raske ülesanne, ja kui praegune Wabariigi Walitsus siiski tõsiselt selle ülesande kallale asub, juba mitu koosolekut on ära pidanud, on tõsiselt see küsimus üles wõetud, kuidas seda läbi wiia, siis peab ütleva, et see on raske ülesanne,

ei tee kellegile lõbu, see on kõige raskem ülesanne, mis võib elus olla, ja et seda siiski riiklikust seisukohast waadates ära teha tuleb. Mina arwan, et kui Riigikogu walitsuse ametisse paneb, siis peab tema teda niipalju usaldama, et see walitsus korralikult asju ajab, ja kui leitakse, et walitsus seda mitte nii ei tee, et walitsuse liikmed isiklikkudel motiividel hakkawad ametnikkudega arweid õiendama, siis tuleb sellele walitsusele öelda — mine ära! — tuleb teine walitsus ametisse panna ja nõuda, et tema oma asju korralikult ajaks. Et aga Riigikogu praegu meie ametnikkude arwu vähendada saaks ja kui see Riigikogu kätte läheks, et sest ka midagi wälja tuleks, selle juures, minu härrad, lubage kahelda. Kui asutakse sellele seisukohale, siis on päris kindel, et mingisugust ametnikkude arwu vähendamist meil wälja ei tule.

K. Einbund (põl.): Mina kuulasin huwitusega härra rahaministri wastuwäiteid just selles osas, mis käesolewa küsimuse puhul mind huwitas, ja ma pean ütleva, et rahaminister minu wäiteid mitte ümber ei lükanud. Kui lubate, siis näitan mina teile asja täpselt, niihästi meie seadusliku korraga, kui ka sennise praksisega, kuidas need asjad meil käinud on. Mis puutub aga asja poliitilisesse küljesse, mille juures härra rahaminister pikemalt peatas, siis ei ole selles osas, nagu mina oma eelmises esinemises juba tähendasin, lahkuminekuid minu ja härra rahaministri wahel. (A. Anderkopp, tõer.: Ainult lahkuminek on selles, et Teie tahtsite teha kolme kuuga ja ise ei teinud kolme aastagagi!) Lubage, lubage, härra Anderkopp, Teie wõite siia katedrile tulla ja siit kõneleda, mina pean aga ütleva, et selles asjas siiski lahkuminekuid ei ole minu ja härra rahaministri wahel. Arusaadaw, et kõiki neid kärpimisi ja koosseisude vähendamisi võib kergema waewaga teha wäikearwuline kolleegium, kui seda võib suurearwuline kolleegium, selle juures ei ole palju kahtlust. Kuid mina peataksin siiski asja teise külje juures ja nimetaksin, et kõik teised riigid, mille peale ka härra rahaminister tähelepanu juhtis, ei ole mitte seda teed mööda käinud, siis kui nemad peale sõda oma ametiasutuste kokkutõmbamisele asusid, seal ei ole mitte seda kokkutõmbamist walitsuse hooleks jäetud. Mina wõiksin tähelepanu juhtida Inglismaa peale, kus ka

walitsuse wastu ei olnud seda usaldust, et tema kätte usaldataks selle koondamise läbiwiimine, waid seal waliti kokkuhoidmise komisjon, kellel wolitused on igale poole minna ja järele waadata, kas on waja vähendada wõi mitte. Selle komisjoni poolt tehtud otsused tulid pärast parlamendis arutusele, kus siis kindlaks määrati, kui palju ja missugustes asutustes tuleb vähendada. Siit näeme, et ka Inglise parlament ei usaldanud seda tähtsat asja walitsuse kätte. (A. Anderkopp, tõer.: Kas meil ei usaldatud seda asja parlamendi kätte, kas meil ei tule lõpuks need koosseisude vähendamised parlamendis kinnitamisega.)

Selle küsimuse poliitilise külje juures ei oleks põhjust pikemalt waielda, sest et selles asjas oleme meie härra rahaministri riga ühel arwamisega, et vähendada tuleb. Küsimus seisab aga selles, et tõesti ei ole siin mitte jutt kohtade wakantseks jätmisest, nii nagu härra rahaminister kõneles, waid siin on jutt ikka asutuste kaotamisest, nende wiimisest ühe ministeeriumi alt teise alla, on jutt nende koosseisude muutmisest, mis parlamendi poolt kolmel lugemisel on wastu wõetud ja kinnitatud, ning mis wastawad kõigile nendele wormilistele nõuetele, mis põhiseadus ja Riigikogu kodukord ette näeb. See on ikkagi seaduslik akt, algugi, et tema riigi eelarwe nime all on. Riigikogus on meil koosseisud eelarwes kolmel lugemisel wastu wõetud ja sellepärast wõiks siin jutt olla ainult nende kohtade wakantseks jätmisest. Praegu on walitsusel see wõimalus olemas. Kui walitsus mõne isiku lahti laseb ja tema koht sellega wakantseks jääb... (A. Anderkopp, tõer.: Härra Einbund, öelge, mille põhjal walitsus siis lahti lasseb.) Siin on jutt kohtade wakantseks jätmisest, härra rahaminister rääkis kohtade wakantseks jätmisest. Kui Teie ametniku lahti lasete, siis jääb koht wakantseks. Selle seadusega antakse aga õigus koosseisusid muuta, see seadus ei räägi mitte koha wakantseks jätmisest, waid koosseisude muutmisest, ja asutuste alluwuse muutmisest. (M. Juhkam, tõer.: Wäga segane jurisprudents!) Iseenesest ei ole see mitte segane jurisprudents, kui meie selle küsimuse juurde läheme seisukohast, kas on meie asutuste koosseisud normeeritud seadustega, wõi ei ole nad seda mitte.

Mina pean ütleva, et kogu meie wabariigi kestwusel on ametiasutuste juurdeasutamine, kui ka mahakustutamine, ning ühe ministeeriumi alt teise ministeeriumi alla wiimine ikka seadusandliku aktiga sündinud, ja see ei wõigi teisiti olla. Sellepärast kuulen mina huwitusega ühelt wanevalt ja wilunumalt juristilt, nimelt meie rahaministrilt, et, jumal tule appi, et meie asutustel ei olegi seaduslikku alust. Tõesti, peab ütleva, et see on uudsus, mille sarnast mina senni küll kuulnud ei ole, et meie asutustel ei ole seaduslikku alust. Minupärast wõtame siseministeeriumi, wõi töö- ja hoolekandeministeeriumi, wõi ükskõik missuguse asutuse, kas siis nendel ei ole seaduslikku alust. Kõik meie ministeeriumid põhjenuvad weneaegse ministeeriumide asutamise seadusele ja ka meie Riigikohus on selle seaduse juhtnõu-riks wõtnud ning selle maksuaks tunnistanud, ning täna järsku seletab rahaminister siin Riigikogus, et ministeeriumide asutamise seadus ei ole maksew, olgugi, et Riigikohus selle põhjal õigust mõistab, et see seadus ei maksa mitte. (A. A n d e r k o p p, t ö e r.: K a s W e n e k e i s e r k a m a k s a b, s e e o n k a s e a l o l e m a s.) Härra Anderkopp, ärge demagoogiat tehke. (S e g a s e d w a h e l h ü e d e d.)

Ja nüüd edasi. Wõtame meie praksise, ma tooks sellest praksisest mõned näitused. Kui oli terwishoiu peawalitsuse ühe ministeeriumi alt teise alla ülewiiimine, siis sündis see seadusandlikult; kui sündis endise kaubandus-tööstusministeeriumi asutuste ülewiiimine teedeministeeriumi alla, siis sündis see seadusega, mingil teisel wiisil ei ole see wõimalik. Kui oli ehituspeawalitsuse ülewiiimine siseministeeriumi alt teedeministeeriumi alla, siis sündis see seadusandlikult. Kui oli politseide ühendamine, siis sündis see seadusega, mis meie hiljuti wastu wõtsime, ja kui on mingisuguste teiste asutuste ühendamine wõi kokkutõmbamine olnud, siis on see sündinud ikka seadusega ja ei ilmiski Wabariigi Walitsuse otsusega, see on ilmwõimata. Meie asutuste ühe ministeeriumi alt teise alla wiimine on kogu aeg normeeritud seadusandlikul teel ja on ka seda praegu, ning kui mina nüüd kuulen rühmade poolt, rahaminister ei ole seda ka ümber lükanud, et Wabariigi Walitsuse otsusel koosseisude muutmine ja asutuste kaotamine ning ülewiiimine olla seadusepärane, siis pean mina ütleva, et, jumal tule appi, kui kaugele on meie arusaamised jõudnud, kui järsku leitakse, et meie

asutused töötawad ilma seaduslikkude alusteta ja et järsku meie asutusi wõib üle wiia ühe ministeeriumi alt teise alla nii kuidas tahetakse ja teatakse, ning et seadusandlikul asutusel — Riigikogul — ei ole seal midagi öelda, siis on see minule uudsus, mida mina enne kunagi ei ole kuulnud. Ja kui asi nõnda on, siis jääb minu oletus jõusse, et walitsuse määrusega neid seadusi mitte muuta ei wõi. Mina läheksin weel kaugemale ja ütleksin, et kuigi tänasel koosolekul see seadus Riigikogu enamusega wastu wõetakse, minul on see kartus, ja walitsus oma lihtotsustega ja määrustega hakkab asutusi ühe alt teise alla wiima, et siis niisugusel korral Riigikohtul on raske seda aktsepteerida, tema seda wististi ei aktsepteerii, sest et liht walitsuse otsustega on wõimatu seadusi muutma hakata, seda kuidagi teha ei wõi. Walitsuse otsused peawad mitte ainult seadustega kokkukõlas olema, waid nemad ei tohi ka mitte ühelegi seadusele wastu käia. Et meil kõik asutused on seadustega loodud, ja tegutsewad seaduslikul alusel... (M. J u h k a m, t ö e r.: M i s s u g u s e d a s u t u s e d o n m e i l s i i s s e a d u s t e g a l o o d u d ?) Kõik! (M. J u h k a m, t ö e r.: E e l a r w e g a o n l o o d u d.) ... ja kui meie järsku kuuleme Riigikogus ühe uue õienduse, et meie asutustel ei ole seaduslikku alust... (A. A n d e r k o p p, t ö e r.: H ä r r a E i n b u n d, k a s T e i e l u b a t e ü h e k ü s i m u s e ?) Olge lahked, wõtke sõna ja kõnelege siis, mis Teie iganes soowite... kui asi nõnda on, siis ei saa meie puht wormi pärast selle seaduse poolt mitte kuidagi olla, sest see oleks meie õigusliku korra segipaiskamine. Mina kordan weel kord, et kui meie selle ala jätame Wabariigi Walitsuse korraldada tema määrustega, siis oleks see meie õigusliku korra segipaiskamine.

Kui meie teise korra peale üle läheme, missuguse korra wastu mina ka ei kõnele, see on nimelt korra juurde, kus see ala antakse walitsuswõimu normeerimise alla, siis on waja, austatud Riigikogu liikmed, et teie enne meie koosseisude seaduse tühistate, aga sennikaua, kui seadused on, ei saa ometi määrustega nende seaduste wastu minema hakata. Enne muutke kord, mis meil praegu on. See ei ole meil mitte kõigiti korralikult normeeritud, aga ikkagi enne kui uue korra peale üle läheme, tuleb wana kord ära kaotada. Ei ole ometi mõistetaw mingisugune teine tee. Kordan weel, et sisuliselt kõige kõnealole-

wate küsimuste wastu ei waidle mina mitte, sest need on iseenesest mõisteta-
wad. Aga minul on see kindel teadmine,
et asi paremini läbi wiiakse, kui parla-
ment lõppude lõpuks oma sanktsiooni
annab. Aga praegusel korral on tähtis
õigusliku korra küsimus, sest õiguslikku
korda ei wõi meie mitte segi paisata.

Rahaminister O. Strandman:

Üks asi on härra Einbund'i kõnes täiesti
õige ja see on see, et siia maani on üksi-
kud asutused ühe ministeeriumi alt teise
alla wiidud seadusandlikul teel. Ja kui
nüüd teile see alluwuse punkt selles sea-
duses ei meeldi, siis wõiks selle kohta
parandus-ettepanek teha aga mitte weega
ka last wälja wisata, tähendab terwet
seadust tagasi lükata. Mis puutub aga
nüüd seaduslikku alusesse asutustes, siis
on siin wäga suur lahkuminek minu ja
härra Einbund'i arwamiste wahel. Kui
härra Einbund loeb seaduslikuks seda no-
menklatuuri, mis meil „Riigi Teatajas“
wälja kuulutatud, siis on härra Einbund'il
õigus, et seaduslik alus on. Aga öelge kus
on meie asutuste funktsioon... (Wahel-
hüüded põllumeeste poolt.)
Lubage, ma seletan teile, teie ütlesite
härra Anderkopp'ile, kui ta waielda ta-
hab, tulgu kõnetooli. Tehke teie samuti,
et mina teid kuulata wõiksin ja otsekohe
wastata saaksin. Ma olen ise ministeer-
iumi asutamise juures olnud ja tahaksin
kuulda, et härra Einbund mulle ära sele-
taks, kus on seaduslik alus põllutööminis-
teeriumi peawalitsustel. Kus on see alus,
mille järele nende asutuste ametnikud on
teenistusse wõetud, kus on sarnane sea-
dus wälja antud, mille järele siin käiakse.
Mina arwan, et niisugune alus on mingi-
sugune kalender, kas „Eesti“ wõi mõni
teine, milles üksikute asutuste alused ära
on tähendatud, aga et meil suuremal mää-
ral riigiasutustel praegu seaduslikul teel
määratud kindlat alust ei ole — see on
päris selge. Need asutused on ajajooksul
tekkinud riigi tekkimisega, nende koos-
seisud on eelarwe korras kinnitatud, mõ-
nede aluseks wõib üksikuid asutusi Wene
seadustes wõtta, teiste aluseks ei saa
üldse midagi wõtta. Meil on suur hulk
asutusi, mis Wene walitsuse ajal tekki-
nud, ja on suur hulk asutusi ära jäänud,
mis Wene seadustes olid ette nähtud,
nõnda, et siin ütelda, et asutused seadu-
slikul alusel töötawad, kuidagi ei saa.
Kõik mis on, oleks nomenklatuur, mis eel-
arwes olemas ja mis seaduslik. Ja ütelge

mis alusel on meil siseministeerium asu-
tatud, kes on teda asutanud, missugune
seadus ütleb, et teda tarwis on. Mingi-
sugusel ministeeriumil seaduslikku alust
ei ole... (K. Einbund, põl.: Noh,
nüüd läheme tõesti rappa.)
(Suur müra.)

Juhataja **L. Raudkepp** (kõlis-
tab): Palun rahu.

Rahaminister O. Strandman:

Härra Einbund soovitas lihtsa ja hea
abinõu — laske ametnik lahti, siis on koht
wakant ja koosseisude kokkutõmbamine
olemas. (K. Einbund, põl.: Ei öel-
nud nii!). Kohapealt öeldi mitu korda
ja mina kuulsin küll nii. Teie näitasite
selle tee ja kui härra Anderkopp koha-
pealt küsis, missuguse seaduse põhjal wa-
litsus ametnikka lahti laseb, et kohta wa-
kandiks saada, siis tema wastust ei saa-
nud. Ja selles see küsimus seisabki. Peab
asja ajalooliselt waatama, kuidas tema
tekkinud on. Kui walitsus, asudes koos-
seisude vähendamisele, selle küsimuse
ülesse tõstis, kuidas üleliigset ametnikku
lahti lasta, siis leiti siin raskused eest.
Kas tuleb siin kolmanda punkti põhjal ta-
litada? Kas on see maksew wõi mitte?
Kui mõnes asutuses on ametnik, kellele
mingisuguseid etteheited teha ei saa, aga
töö on seal nii wäikene, et selle jaoks
ametniku waja pidada ei ole, siis tuleks
see ametnik lahti lasta. Aga seadust tema
lahtilaskmiseks ei ole. Teie ei saa teda
kolmanda punkti põhjal lahti lasta, sest
see ametnik ei ole mingisugust süütegu
teinud. Teda tuleb teisel teel lahti lasta
ja sellepärast tuli niisugune seadus luua ja
Riigikogu poolt tuleks see wastu wõtta,
mis wõimalust annab ametnikku lahti
lasta. Nüüd on aga loogiline, kui üks
ametnik mingisuguses ametiasutuses oli,
siis tema ka midagi tegi. Sest arwata, et
meil Eestis suurem hulk ametnikka on, kes
mitte midagi teinud ei ole, ei saa, midagi
on ta ikka teinud ja see, mida ta tegi, tuleb
kellegi teise ametniku peale panna. See
peab ka seaduses ära öeldud olema, et
Wabariigi Walitsusel on õigus neid funktsio-
nisid ühe ametniku pealt teise peale
üle kanda. See oleks tarwilik teesis sel-
les seaduses. Kas nüüd alluwust muuta
wõib wõi mitte, selle üle wõiks waielda,
aga kui Riigikogu enamus peaks selle allu-
wuse muutmise määruse maha tõmbama,
ei läheks midagi katki. Siin awaldati kar-
tust, nagu tahaks praegune walitsus mi-
nisteeriumisid kaotama hakata. Seda ei

ole praegu kawatsetud, igatahes mitte ilma Riigikoguta. Tähdendan weel, et allu- wuse muutmiseküsimus wäga tähtis ei ole aga kaks kardinaal funktsiooni peawad jääma, et Wabariigi Walitsusel on õigus ametnikku lahti lasta, kui tema leiab, et ametnikku tarwis ei ole, ja Wabariigi Walitsusel on õigus teise ametniku peale neid üksikuid kohustusi panna, mis lahti- lastud ametnik täitis. Ja kui wõib arwata, et kahte asutust wõib ühendada, ehk üht asutust teise alla üle kanda ja Wabariigi Walitsus seda ka teeb, siis on need kardinaal õigused, mida praegune Wabariigi Walitsus kätte saada tahaks. Kas allu- wuse muutmise wastu wõetakse wõi mitte — on lõppude lõpuks kõrwaline kü- simus.

Juhataja L. Raudkepp: Et Riigikogu juba üle kahe tunni on töötanud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.25 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 7.50 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja L. Raudkepp: Riigikogu koosolek kestab edasi. Sõna on korra kohta härra rahaministril.

Rahaminister O. Strandman: Praeguse seaduse kohta on seletatud, et tema meie põhiseadusele wastu käib. Teiselt poolt on aga see eelnõu nii suure tähtsusega, et Wabariigi Walitsusel raske saab olema oma kawa teostada, kui see seadus saaks tagasi lükatud. Peale selle ei wiibi härra Riigiwanem mitte siin, et seisukohta wõtta, sest oma ametitalituste pärast ei saa tema mitte siia tulla. Kõiki seda arwesse wõttes esinen mina Riigikogu ees ettepanekuga anda riigiasutuste koosseisude wähenemise seadus üldkom- misjoni seisukoha wõtmiseks.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna on rkl. Ast'il.

K. Ast (sd.) kohalt: Pärast härra rahaministri ettepanekut ei tarwita mina sõna.

Juhataja L. Raudkepp: Asjali- kuks märkuseks on sõna rkl. Einbund'il.

K. Einbund (põl.): Härra rahaminis- ter andis minule selles osas järele, et allu- wuse küsimust wõiks eelnõust ära wõtta, sellega järjekult tunnistades, et meie asutused ikkagi seaduslikul alusel seisa- wad. Küsimus jäi lahtiseks ainult koos- seisude kohta. Minu tõendus oli, et koos- seisud ja eelarwed ka seadused on. Härra rahaminister tõendas, et siin wõib waielda, teisiti öeldes, et nad seadused ei ole. Mina tahtsin öiendada, et lahti lüües „Riigi Teatajat“ nr. 53/54 k. a., leiame meie esimeses osas niihästi eelarwed kui ka koosseisud. Esimeses osas kuulutakse wälja ainult seadused, nimelt „Riigi Tea- taja“ nr. 1 — 1919 a. põhjal, mis kõneleb sellest, et „Riigi Teataja“ esimeses osas kuulutakse wälja ainult seadused. Järe- likult ei ole minul kahtlust, et eelarwed ja ka parlamendi poolt wastuwõetud koosseisud on seadused.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpu- sõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Mina ei saa toonitamata jätta ühte asjaolu, et raha- asjanduse komisjonis käesolew seadus täies ulatuses wastuwaidlusi ei äratanud. Waidlusi tekitas komisjonis ainult § 2. Rahaasjanduse komisjon kaalus seda seadust kui eelarwega seotud küsimust ja mina pean ütleva, et eelarwet hariliku seadusena wõtta ei saa. Kui tal oleks harilik seaduse iseloom, siis oleks ta kohus- taw walitsuse kohta, aga walitsus ei saa eelarwet oma kohta sedawõrd siduwaks lugeda, et tema peab seda tingimata wastuwõetud kujul täitma. On kindel, et kui see seadus tagasi lükatakse, siis lükatakse koosseisude kokkutõmbamise küsimus aasta poolteise peale edasi. Kuid arwesse wõttes meie praegust rasket majandus- likku seisukorda, ei saa sellega kuidagi leppida. Silmas pidades, et siin on esile toodud puht juriidilised wastuwäited, pean mina ütleva, et mina isiklikult ühi- neksin küll härra rahaministri ettepane- kuga seda seadust anda üldkommissjoni seisukohawõtmiseks.

Juhataja L. Raudkepp: On teh- tud kaks ettepanekut: üks rahaasjanduse komisjoni poolt käesolew seadus esime- sel lugemisel wastu wõtta ja teine härra rahaministri poolt käesolew seadus anda üldkommissjoni seisukohawõtmiseks, mis- suguse ettepanekuga aruandja isiklikult on ühinenud. Kõigepealt tuleb hääleta-

misele härra rahaministri ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud, seega langeb ära rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Wähemusrahwuste omawalitsuse ajutise korraldamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **W. Hasselblatt**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Üldkomisjoni alamkomisjonil oli vähemusrahwuste omawalitsuse ajutise korraldamise seadusi kolm. Üks eelnõu oli esitatud vähemusrahwusest Riigikogu liigete poolt, teine eelnõu Riigikogu liigete Tõnisson'i ja Jaakson'i poolt ja kolmas eelnõu Wabariigi Walitsuse poolt. Et üldkomisjonis ühemeelselt otsustati aluseks wõtta Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõu, siis said teistest eelnõudest põhimõtted materjaalina ära kasutatud ja osalt sisse wõetud sellesse eelnõusse, mis Riigikogu poolt juba esimesel lugemisel vastu wõeti. Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku seda seadust, mis Riigikogu liigete Hasselblatt'i, Seljugin'i ja teiste poolt esitati, arutuselt ära wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud käesolew seadus arutuselt ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

9. Wähemusrahwuste kultuur- ja hoolekande-omawalitsuse ajutise korraldamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **W. Hasselblatt**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seaduse kohta on mul sedasama ütelda, mis eelmise seaduse kohta, nimelt, et sellest seadusest, mis esitati Riigikogu liigete Tõnisson'i ja Jaakson'i poolt, said materjaalina ära kasutatud mitmed põhimõtted ja Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõusse sisse wiidud. Seega kaob selle seaduse tarwidus ära ja sellepärast teen üldkomisjoni nimel ettepaneku seda seadust arutuselt ära wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud käesolew seadus arutuselt ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

10. Wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtu asjus edasi-kaebe korra muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson**: Austatud Riigikogu liikmed! Weneajal maksis meil kohtupidamises nii tsiwiil-, kui ka kriminaal-asjades sarnane kord, et wäikestes asjades oli wõimalik esimese kohtuastme otsuse neale kaebtust tõsta ainult kassatsiooni korras, see tähendab, ainult seaduste rikkumiste korral wõis nõuda uut asja läbiwaatamist; sisulist teistkordset asja arutamist appellatsiooni korras ei olnud wõimalik nõuda wäikestes asjus. Hiljem, paar aastat enne ilmasõda, muudeti see kord ja seati sisse teine kord, mille järele kõigis asjades, ka wäikestes tsiwiil-asjades oli lubatud edasi kaebada appellatsiooni teel, see on nii, et teises instantsis waadati asi sisuliselt läbi, kuid ühtlasi määrati, et wäikestes asjades kassatsiooni kaebtus ei ole enam lubatud.

Kui meie wabariigi seadusandlik wõim tegutsema hakkas, siis sai meil ajutise walitsuse määrusega 18. now. 1918 a. maksma pandud endine weneaegne kord. See tähendab: lubati jällegi wäikestes asjades edasi kaebada ainult kassatsiooni korras. Selle läbi tekib aga palju raskusi. Ei ole hea, kui asi sisuliselt läbi waadatakse ainult ühes kohtu instantsis. On tarwis, et ka wäikestes asjades wõimalus oleks edasi kaebada appellatsiooni teel. Teiseks, ei ole otstarbekohane, et wäikestes asjades lubatud oleks ka edasikaebamine kassatsiooni korras Riigikohtusse. On wäikeseid asju, mis ei ole seda wäärt, et neid Riigikohtusse tuua ja nende arutamist Riigikohtus lubada. Selle läbi suureneb ainult asjade rohkus Riigikohtus ja kannataks selle all teiste wäärtuslikumate asjade arutamine wõi meie oleksime sunnitud Riigikohtu koosseisu suurendama. Kohtu statistika andmetest selgub, et edasi kaebamisi Riigikohtusse on väga palju just wäikestes asjades. Kui meie asju kunni 5.000 margani ära jätaksime, siis langeks Riigikohtust umbes $\frac{1}{2}$ kõigist tsiwiilasjadest ära. Need on just niisugused wäikesed asjad, milles lubada edasikaebamist kolmes instantsis pole otstarbekohane. Käesolewa seadusega pannakse maksma edasikaebamises wäikestes asjades see kord, mis Wene ajal oli maksew enne ilmasõda, see on wäikestes nõude asjades lubatakse edasi kaebada ainult appellatsiooni korras, kuna kassatsiooni kord neis asjus lubatud ei ole.

Kriminaalasjades on käesolewa seadusega wähe muudatusi tehtud. Siin on ainult tõstetud sajakordseks ja kindlaks määratud Eesti markades need rahatrahwi ja kahjutasu nõudmise rahamäärad, mis Wene ajal olid kindlaks määratud Wene kuldrublades.

Panen ette seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seadus esimesel lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson**: Panen ette seaduse esimese ja teise lugemise wahel kolmepäewalist tähtaega mitte pidada.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

11. Wene kroonule tasumatajäänud linna omawalitsuste laenuwõlgade kustutamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **W. Hasselblatt**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seadusega Wene kroonule tasumatajäänud linna omawalitsuste laenuwõlgade kustutamise kohta tahtis Wabariigi Walitsus meie omawalitsustelt, kes Wene kroonule teatud laenud wõlgnesid, need laenud kustutada. Need laenud tehti peajasjalikult sõjaajal, ja need olid suuremalt jaolt ehituslaenud, mida mitmesugustest allikatest omawalitsustel kanda tuli. Need laenud tulid haridusministeeriumi summadest, semstwo krediitide kassast, Peeter Suure fondist ja muuseas tollipangast, wiimane summa läks Haapsalu supelusasutuste korraldamiseks. Nende krediitide suurus on kõik kokku arwatud üks miljon seitse sada tuhat rubla; juurde arwates protsendid 1917 aastast 5% aastas ja üks rubla — poolteist Eesti marka arwatud, saame ligikaudu kolm ja pool miljonit Eesti marka. Rahaasjanduse komisjon, arutades seda seadust, leidis, et Riigikogule tuleks ettepanek teha seda seadust tagasi lükata järgmistel põhjustel: Eesti-Wene rahulepingu põhjal läksid kõik Wene kroonu rahalised nõuded Eestile üle ja ühes sellega ka mõned kohustused. Suurem jagu nendest õigustest wõi kohustustest, mis

meile üle läksid, on rohkem juhuslikud ja selle tõttu tuleb neid kustutada.

Rahaasjanduse komisjon leidis, et ei ole otstarbekohane nõudma ehk kustutama hakata Wene kroonult pärandatud wõlgasid osakaupa, ja sellega pretseden-tisid luua. Näiteks, kui meie siin kustutame tolliwõlga omawalitsuse asutustelt, siis tõuseb küsimus, kas teised tolliweo wõlgnikud ei wõi sedasama pretendeerida.

Teine põhjus, mis pärast rahaasjanduse komisjon asus sellele seisukohale, on, et see summa ülepea nimetuswäärt kergendust ei tooks linnadele ja lõwiosa sellest wõlast langeks — nimelt 1.500.000 mk. — Tallinna linna peale. Teistel linnadel on wäiksemad summad. Arwesse wõttes seda, leidis komisjon, et see seadus tuleks tagasi lükata ja Eesti-Wene rahulepingu põhjal üleläänud laenude küsimus tuleks üldiselt arutuse alla wõtta. Enne üldise küsimuse lahendamist oleks aga waewalt õnnelik sellest üldisest raamist wälja tõmmatult seda üht küsimust otsustada. Teen ettepaneku seda seadust tagasi lükata.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

12. Weneaegiste õnnetusjuhtumiste pensionide L. Johanson: Suumaksmise seadus — I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson**: Suurem osa nendest pensionäridest, kes pensioni saawad tööliste õnnetusjuhtumiste wastu kinnitusseaduse põhjal, saawad Eesti ajal need pensionid, mis Wene ajal määratud, kätte Eesti kinnitusseltsist. See osa pensionäridest, kes töötasid Narwa tööstusraioonis, on senni pensionist ilma jäänud sellepärast, et nad olid kinnitatud Peeterburi kinnitusseltsis. Wahepeal on küsimust kaalutud, kas ei saaks kohustada tööasutusi, kus nad enne teenisid, nende pensionide wäljamaksmisele. On selgunud, et see mitte wõimalik ei ole. Ei ole wõimalust ka neid paigutada weneaegiste pensionäride toetamise seaduse alla. Sellepärast on erisadam selle küsimuse lahendamiseks tarwilik. Wastawa eelnõu esitas sotsiaaldemokraatlik rühm. Wabariigi Walitsus nõudis selle seaduse omale seisukoha wõtmiseks, ja esitas omalt poolt teise wastawa seaduse, mis sisuliselt sotsiaaldemokraatliku rühma eelnõuga kokku läheb, ja kus ette

nähtakse, et need pensionid wõetakse riigikassa kanda, misjuures nende väljamaksmise juures pannakse tähele ka seda seadust, mis Riigikogu 1923 a. lisapensionide kohta vastu wõttis. Töökaitse komisjon on Wabariigi Walitsuse eelnõu läbi waadanud, ja selle otstarbekohase leidnud olewat, omalt poolt ainult mõned vähemad muudatused juurde wõttes, muuseas näiteks § 5, kus on ette nähtud, et töö-hoolekandeministeriumil on õigus wigastusi lasta uuesti arstlikult läbi waadata ja ümber hinnata, mis on tingitud sellest, et tükk aega on mööda läinud ja wigastustes wõiwad mõnesugused muudatused wahepeal olla. Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku seda eelnõu I lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson**: Teen ettepaneku I ja II lugemise wahel kolmepäewalist waheaega mitte pidada.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

13. Õnnetusjuhtumiste pensionide-seaduste täiendamise seadus — I lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson**: Kuna seda küsimust otsustab seadus, mis praegu I lugemisel vastu wõeti, siis on see seadus, mis praegu arutamisel, üleliigne ja töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku seda tagasi lükata.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

14. Ühispiimatalituste laenufondi seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**: Käesolewa seadusega määratakse kindel laenufond, kust wõiksid ühispiimatalitused parematel tingimistel laenu saada, nii oma hoonete ehitamiseks, sisseseadete muretsemiseks jne. Rahaasjanduse komisjon waatas ja arutas selle seaduse läbi, tegi temas mõnesugused muudatused, peas-

jalikult üles wõttes seadusesse ka ühtlasi suuremad põhimõttelised laenu väljaandmise tingimised, nii et need oleks otsekohe seaduses ette nähtud. Üldiselt ei muutnud komisjon seda seadust mitte ja esitab ta Riigikogule I lugemisel wastuwõtmiseks.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman**: Teen ettepaneku I ja II lugemise wahel kolmepäewalist waheaega mitte pidada.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Sõna on rkl. Wirma'l korra kohta.

15. Järgmise koosoleku ja päewakorra kindlaksmääramine. **K. Wirma** (sd.): Ma teen ettepaneku määrata järgmine Riigikogu koosolek kindlaks. Lugu on

niisugune, et wanematekogu poolt käsitati Riigikogu töökawa selle istungjärgu kohta, ja selle kawa järele pidi töö lõpema tulewa nädala lõpuga. Riigikogu poolt on aga see kawa wastawate seaduste päewakorda wõtmisega muudetud ja sellepärast peab Riigikogu ise ka oma koosolekud ära määrama, ja sellega siis kindlaks määrama kõik oma töökawa. Seda silmas pidades, et tööd juurde on tulnud, oli ka wanematekogus wastaw mõttewahetus ja selle mõttewahetuse järele peaks homme hommikul kell 10 koosolek tehtama. Just seda silmas pidades, teen ma wastawa ettepaneku... (Wahel hüüeparemalt poolt: Homme hommikul on komisjonide koosolekud.) See on Riigikogu enese otsustada. Ma loen oma kohuseks wastawa ettepaneku teha, seda silmas pidades, kuidas seda materjali läbi waadata saab, mida Riigikogu on oma tööks wõtnud. Ma teen ettepaneku wõtta homme koosoleku päewakorda 5 redaktsiooni komisjoni ettepanekut 5 seaduse kohta, mis Riigikogu liigetele on paljundatult kätte antud, nimelt:

1) tollitariifide maksmapanemise seaduse kohta, 2) leiduspatendi, kaubamärkide, muustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seaduse kohta, 3) löikekambrite seaduse kohta, 4) kohtumaksude ja -ku-

lude seaduse kohta ja 5) üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seaduse kohta.

Edasi wõtta päewakorda tänasest päewakorrast need seadused, mis I lugemisel täna wastu wõeti, nimelt 4 seadust:

1) elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel;

2) wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtuasjus edasikaebe korra muutmise seadus — II lugemisel;

3) weneaegiste õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus — II lugemisel ja

4) ühispiimatalituste laenufondi seadus — II lugemisel.

Ja päewakorra lõpuks wõtta see järg, mis tänases päewakorras weel on, nii kaugelt, kui sellega täna jõutakse. Kui jõutakse täna II lugemisel wastu wõtta need seadused, siis wõtta nad homsesse päewakorda III lugemisel, jääwad nad aga täna II lugemisel pooleli, siis wõtta nad homse päewakorra lõppu wastawal lugemisel.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Kuna homseks on määratud komisjoni koosolekud... (W a h e l h ü ü e: M i s s u g u s e d?) ... maakomisjoni. (W a h e l h ü ü e: M i s s u g u s e d s e a d u s e e l n õ u d?) Riigimaade põlise tarwitamise seadus. Sellepärast on siis loomulik, et homsel päewal lastakse komisjoni tööd lõpule wiia ja eelnõud, mis tõesti wõiks lõpule wiidud saada, esitada Riigikogule, mida Riigikogu sel istungjärgul läbi waatab ja wastu wõtab. Sellepärast teen ettepaneku homme Riigikogu koosolekut mitte pidada ja see päew jätta wabaks ajaks komisjoni tööle ning järgmine koosolek määrata teisipäewal kell 5 p. l. Homme ja esmaspäewal oleks komisjon koos, siis lõpetab komisjon oma töö. Alates teisipäewast wõiks koosolekuid kas wõi iga päew ja 2 korda päewas pidada.

Juhataja L. Raudkepp: Rkl. Wirma poolt on tehtud ettepanek määrata homseks kell 10 Riigikogu koosolek, mille päewakord sisaldaks redaktsiooni komisjoni ettepanekuid 5 seaduse kohta ja need seadused, mis täna I lugemisel wastu wõeti, et need homme teisele lugemisele tuleks, peale selle wastawatel lugemistel käesolewa koosoleku arutamata punktid. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Selle

ettepaneku poolt on 25, wastu 19 häält, seega on ettepanek wastu wõetud. Selle läbi langeb ära härra Jürman'i ettepanek.

Riigikogu läheb päewakorras edasi. Ettekandmisele tuleb päewakorra 12. punkt.

Tuletan meelde, et selle seaduse pealkiri on juba teisel lugemisel wastu wõetud. Nüüd tulewad ettekandele seaduse üksikud osad.

16. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman:** See seadus anti Riigikogu otsusega 3. skp. rahaasjanduse komisjoni tagasi, et paranduste ettepanekuid, mis sel puhul tehtud, saaks läbi waadata. Paranduste ettepanekuid oli tehtud mitmesuguseid. 1) Rkl. Martna poolt — kustutada riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 2 p. p. b ja c ja rkl. Soots'i poolt — 1) paigutada Riigikogu asjadewalitseja III astmest IV astmesse; 2) jätta wälja VI astmest Riigikogu komisjonide wanem asjaajaja.

Härra Martna ettepanekut, wälja jätta makswa palgaseaduse § 2 p. p. b ja c arutades, asus rahaasjanduse komisjon seisukohale, et kui küsimust sisuliselt wõtta, see tähendab ametnikkude palkade protsendilist alandamist ära kaotada, siis seda mitmesuguste tegelikkude raskuste tõttu selle eelnõuga lahendada ei saa, sest käesolew eelnõu on ainult mõnede konkreetsete wigade parandamine ja õiglasemate wahekordade jalule seadmine üksikute palgaastmete wahel, mida tõepoolest oleks pidanud eelmine Wabariigi Walitsus tegema juba enne eelarwe esitamist. Selle eelnõuga siduda ametnikkude koosseisude ja palkade üldist rewideerimist ei oleks esiteks otstarbekohane, teiseks wiiks see käesolewa kiire iseloomuga seaduse wastuwõtmise õige pikale. Selle juures pidas aga rahaasjanduse komisjon tarwilikuks soowi awaldada, et Wabariigi Walitsus ametnikkude palkade protsendilise wähendamise küsimuse kaalumisele wõtaks üldise palkade normeerimise ja koosseisude ümberkorraldamise puhul ning wastawa eelnõuga Riigikogule esineks. Komisjoni arwates ei ole sarnane protsendiline üldine palkade wähendamine küllalt põhjendatud. Palgawahed,

kui need linnas ja maal tarwitseksid mitmesugused olla, tuleksid palgatabelis eriti ära märkida, kuid mitte protsendilise mahaarvamise teel.

Mis puutub rkl. härra Soots'i parandus-ettepanekusse, pean tähendama, et kaks neist parandustest sisuliselt käiwad ühe ja sama asja kohta. See on, et Riigikogu asjadewalitseja III-st astmest maha kustutada ja IV-sse astmesse ülesse wõtta. Tegelikult on see üks ettepanek, et Riigikogu asjadewalitsejat palgaredelis ühe astme wõrra alandada. See ettepanek lükati aga rahaasjanduse komisjoni poolt tagasi, sest peeti mitteotstarbekohaseks sarnases korras kesk eelarwe-aastat üksiku ametniku palgaalandamist ette wõtta, mis tähendaks peale muu rahulolematuse awaldamist sellele ametnikule.

Kui aga wiimast tarwis peaks olema, siis tuleks rahaasjanduse komisjoni arwates seda teha otsekohe, aga mitte koosseisude muutmisega ja pealegi eelarwe-aasta keskel.

Mis puutub härra Soots'i kolmandasse ettepanekusse, eelnõust wälja jätta Riigikogu komisjonide wanem asjaajaja, siis otsustas rahaasjanduse komisjon seda parandus-ettepanekut tagasi lükata, sest komisjoni arwates oleks töö edukuse mõttes tarwilik, et Riigikogu komisjonide tööde peale saaks tarwiliku eriharidusega isik ametisse wõetud.

Need olid põhjendused, millega rahaasjanduse komisjoni nimel on minul on esineda ettepanekuga see seadus II lugemisel wastu wõtta. Et eelmisel korral II lugemine katkestatud sai, siis kannan selle seaduse esimese osa weel kord ette (loeb):

I.

Riigiametnikkude ja -teenijate palga-seadus („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

1) Paragrahw esimese (§ 1) IV ja V astmest jäetakse wälja:

a) IV astmest — „riigi keskarhiwi juhataja“;

b) V astmest — „kaubandus-tööstus-ministeeriumi kaubandusosakonna juhataja“, „hoolekande osakonna juhataja“ ja „maamõõdu ja hindamise walitsuse juhataja“;

2) §§ 1, 2 ja 3 täiendatakse järgmiselt:

a) § 1. III—VI astmesse paigutatakse täiendawalt:

III astmesse — „Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee ülem“;

IV astmesse — „kaubandus-tööstus-ministeeriumi kaubandusosakonna juhataja“ ja „töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonna juhataja“;

V astmesse — riigi keskarhiwi juhataja“ ja „Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee walitsuse tee-ehituse, liikumise ja weosakonna ülemad;

VI astmesse — „Riigikogu komisjonide wanem asjaajaja“, „otsekoheste maksude-, aktsiisi-, maakorralduse-, põllumajanduse ja terwishoiu peawalitsuse juhatajate abid“, „maamõõdu ameti juhataja“, „põllutöökoolide inspektor“, „politsei- ja metsadepeawalitsuse ülema abid“ ning „Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee walitsuse arweosakonna ülem“.

b) § 1 lõpul olewas wõrdlewas tabelis ettenähtud riigiametnikkude ja -teenijate palgaastmed täiendatakse palgaastmega „1-a palgaga 16.500 mk. kuus.“

c) § 2 p. a lõppu lisatakse juurde: „ning tuletornidel Stenskär, Ekholm, Kokskär, Osmussaar, Filsand, Harilaid, Pater-noster ja Praaga.“

d) § 3 p. d lõppu lisatakse juurde: „raudtee jaamaülematele, teemeistritele, hoonete ülewaatajatele, nende abidele, terwishoiu jaoskondade käskjalgadele, sanitäridele, ämmaemandatele ja desinfektoritele; wangimajade ametnikkudele ja teenijatele; Kadrioru pargiwahtidele; tuletornide wanematele ja noorematele teenijatele ning motoristidele.“

J. Holberg (põl.): Lugupeetud rahwasaitajad! Põllumeeste rühm on alati seisnud sellel arwamisel, et Riigikogu asjadewalitseja saab ülemäära kõrget palka. Tema palk ei ole mitte ühtlustatud nende peawalitsuse ülemate palkadega, kelle kohale wastaks Riigikogu asjadewalitseja koht ja tema ülesanded. Meie teame, et palju tähtsamate ja suuremate peawalitsuste ülemad saawad palka 25.000 marka kuus, Riigikogu asjadewalitseja aga üle 28.000 marga plus prii korter. (M. J u h k a m, t ö e r.: O l e k s T e i e alati nii kokkuhoidlik, kui praegu.) Meie nõudsimme seda ka eelarwe arutamise aegu, aga siis olite teie wastu ja ütlesite, et Riigikogu asjadewalitseja palk on maksma pandud eriseadusega, seda ei saa mitte eelarwega muuta. Sellest seisukohast wälja minnes, tahab teha põllumeeste rühm wastawad parandused, et Riigikogu asjadewalitseja koht saaks paigutatud ühele kõrgusele palga

suhtes teiste peawalitsuste ülematega. Peale selle peame sellega arwestama, et prii korter, mis tema saab, annab palgale tuntawa lisa juurde, mis kokkuwõttes üle lööb ministri palga. Palkade määramises juhtiwatele jõududele on alati sellest kinni peetud, et nende palk ei tõuseks üle ministri palgast.

Peale selle on seadusesse sisse wõetud uus ametkoht palgaga 19.500 marka kuus, nimelt wanem komisjonide asjaajaja koht. Meie ei hakka waidlema selle üle, kas seda inimest tarwis on wõi mitte, waid oleme selles arwamises, et see palk on liig kõrge. Ehk küll see inimene kannab wanema asjaajaja nime, ei täidaks tema ikkagi muid kohuseid, kui neid samu, kes teewad seda praegu 13.000-e margalise palgaga. Kui Riigikogu juhatus leiab, et see siin wõimatu, siis wõiks tema seda walitsuse kaudu teisel teel läbi wiia ning määrata temale vähem palka eelarwe korras. Meie arwamise järele wõib ka 13-ne ja isegi 12-ne tuhande marga palgaga juriidilise haridusega isikuid selle koha peale leida, saawad ju rahukohtunikud 18.000 marka palka, kelle kohustus ja amet palju tähtsam on, kui ühe protokolleerija asjaajaja omad. Peab weel seda tähendama, et kui see ettepanek oli alamkomisjonis arutamisel, siis wõeti ta wastu 5 liikme hulgast 4 häälega. Peale lugupeetud härra aruandja olid kõik selles arwamises, et kui tahetakse kokkuhoidmise poole tüürida, siis peab Riigikogu ise kõige pealt selles eeskuju andma ja walitsuse ettepaneku maha kustutama. (E. Weberman, rhwsw.: Alamkomisjonis ei wõetud see wastu.) Alamkomisjon wõttis selle otsuse wastu, kuid rahaasjanduse komisjon on seda muutnud. Sellest seisukohast wälja minnes, teen wastawa ettepaneku, et Riigikogu asjadewalitseja saaks paigutatud III astmest IV astmesse. Ja wanema asjaajaja koht saaks maha kustutatud palgaseaduses.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on tõesti igal rühmal ja igal Riigikogu liikmel wäga tänulik aine. Kui tema hakkab kokkuhoidmisest kõnelema, siis wõib ta julge olla, et see seisukoht üle maa igal pool teenitud wäsitaja leiab. Ei ole tarwis mitte palju kõneleda, et teisi uskuma panna, kui tähtis kokkuhoidmine on. Seda usuvad kõik igal pool. Küsimine on ainult selles, kus on õige tee, mida mööda tuleb käia, et

kõige paremini kokkuhoidmisele jõuda? Ei ole ühelgi rühmal ega Riigikogu liikmel tarwis usku äratada siin ega wäljaspool, nagu ei tahaks teised sugugi kokku hoida. Igal pool ainuõigust kokkuhoidmise teostamise juures wõita, see peaks juba natuke igawaks minema. Kui meie Riigikogu juures tahame kokkuhoidmisega kõigepealt peale hakata, siis ei ole selle kohta kahte arwamist wist kusagil. Küsimus on ainult selles, kuidas seda peame tegema?

Kui siin ette tuuakse, et Riigikogu asjadewalitseja liig kõrget palka saab ja peale tema weel arwesse wõetud wanem asjaajaja hakkaks liig kõrget palka saama, siis wõiks eemalolijatele wast tõesti imeilik paista, kuidas nii palju hakatakse Riigikogu ametnikkude peale kulutama. Kes aga Riigikogu tegewust ja isearanis meie seadusandlikkude komisjonide tegewust ligemalt jälgib, see peab tunnistama, et meil hädatarwilik on oma töowiljakust tõsta just selle läbi, et oma rahwasaadiku kutsele katsume lisaks tõmmata eriasjatundlikku oskamist. Ei wõi nõuda, et meie wäikearwuline rahwaesitus oma saja liikme hulgast saaks seadusandliku töö peale nii palju eriasjatundmist kulutada, kui see meie komisjonide juures tarwilik oleks. Seda ei saa. Missugune meie Riigikogu koosseis ka ei oleks, ikkagi ei saa seda ütelda, et nii mitukümmend protsenti peaks iga walimisnimekirja peale niisuguseid inimesi tulema, kes oma kutse ja hariduse poolest oleks eriti ette walmistatud seadusandlikule tööle. Kui meie tahame tööd teha edukalt ja wiljakalt, siis peaksid need rahwa usaldusemehed- ja naised, kes siia tulewad, wõimaluse saama appi wõtta tehniliselt ettewalmistatud ja kwalifitseeritud tööjõude. Selle printsiibi alusel on juhatus omal ajal asjadewalitseja abi ametisse kutsunud, aga mitte selles mõttes, nagu on siin katsutud waele kõnelda, et mõnele inimesele leiba anda, ehk mingisugust liialdust ette wõtta. Waid selles äratundmises on see sündinud, et meie peame oma komisjonide tööd kergendada niisuguste kwalifitseeritud tööjõudude abil, kes oleksid headeks nõuandjateks ja asjaõiendajateks meie rahwasaadikutele nendes asjades, kus nemad eriti mitte ei ole ette walmistatud. Kas walik õige on, kas on isik õieti tabatud, selle kohta wõtke sõna ja arwustage. Ja mina arwan, Riigikogu rühmadel on küllalt wõimalust juhatus peale mõju awaldada, et see selle poolest tarbekorral pa-

randusi teeks. Kui aga kvalifitseeritud ametnikka kui niisuguseid üleliigseteks tahetakse tunnistada, sellepärast, et nemad rohkem maksawad, kui vähem kvalifitseeritud ametnikud; siis tegutseme meie õieti eksliku kokkuhoidmise tähe all. Kui meie oma tööjõudu katsume sihilikult vähendada, kui meil asjadewalitseja koht arwatakse ülearune olema, siis orienteeritagu end nendest parandustest, mis asjadewalitsejal korda on läinud komisjonidest läbikäinud seaduste juures teha. Neid puudusi on awalikuks tehtud isegi Riigikogust läbi läinud ja wäljaantud seaduste juures, mida on tulnud parandada, kui mitte ei tahetud nende wigade läbi suuremaid pahandusi tekkida lasta. Orienteeritagu ennast wigadest, mis seadusandlikus töös lubamatud on ja öeldagu siis weel, et komisjonid küllalt hästi töötawad ja et asjadewalitsejal midagi teha ei ole! Meil ei ole komisjonid wahest mitte saanud ära kasutada wilunud õigusteadlaste nõu ja abi, aga meil on kogemusi ka selle poole aasta jooksul, et asjad selle poolest paranewad. Peale selle on wõimatu nõuda, et meil üks inimene nüüd komisjonidele tõesti saaks tegelikult nii lähedale asuda nende töös, kui see soowitaw. Sest meie komisjonide arw on suur ja meie asjadewalitsejal on tõepoolest palju muid ülesandeid, mis teda ka ei lase üksikute komisjonide tööst osa wõtta. Selles mõttes ongi wilunud juriidiliselt ettevalmistatud abijõu tööle kutsumine tarwilik. Juhatus on seda küsimust juba waremalt kaalunud ja leidnud, et kui meie komisjonides on paar niisugust wilunud tööjõudu, kes mitte ainult üksikute küsimuste arutamisel juhatus ei anna, kes mitte ainult teaduslikku kirjandust kätte ei muretse, waid kes tarbekorral ka komisjonide sekretäridele, esimeestele ja aruandjatele wõiksid nõu anda üksikutes küsimustes, kui meil selle juures wõimalust on seaduse teksti weel rewideerida, enne kui seadus tuleb lõplikult wastuwõtmiseks Riigikogusse, siis on juba need ülesanded nii tähtsad, et meie neid wäheseid summasid, mis kahe niisuguse erilise jõu peale kulub, kuidagi wiisi pillamiseks ei saa tunnistada. Teil on ju see teha, mis teie tahate — kustutage need jõud maha, aga ärge siis õelge, et sellega kokku hoitud on. Saja inimese peale läheb meil miljonid wälja. Kui need miljonid nüüd mõnesajatuhande wõrra tõusewad, aga töowiljakus ja tööheadus wõidab mitmeteistkümneprotsendi wõrra,

siis ei ole need sajadtuhanded mitte tähtsad. Mäletan, et kui minewal aastal küsimus ülesse wõeti, kas meil kodifikatsiooni-osakonda mitte ei tuleks Riigikogule ligidale tõmmata, et Riigikogu oma seadusandlikus töös neid wilunud jõude saaks ära tarwitada, — siis tunnistasid kõik, et see hädatarwilik on. Pärast aga selgus, et wanematekogu soowiawaldusest hoolimata ei lähe mitte korda walitsuse-aparaati Riigikogu teenistusse tõmmata. Sest kodifikatsiooni-osakond kui riiklik asutus on juba osa walitsuse aparadist ja temal kui selle aparadi rakukesel on juba küllalt ülesandeid. Riigikogu peab omale muretsema tarwilikka tehnilisi tööjõude mujalt. Sellest seisukohast arwan mina, et kõik need seletused, millega wäljapoole wõib hästi mõjuda, meid oma asjatundmises mitte ei peaks segama ja mitte mõju awaldama nende peale, kes on kutsutud oma tööjõudu rahwa ja riigiteenistuses ära kasutama. Usun, et siin kokkuhoidmise tähe all mitte ei saada wastupidist selgeks teha. Kui meie oma tööd mitte ainult tema wäärtuse, waid ka edukuse poolest ei halwenda, kui meie need mõnikümmend tuhat kokku hoiame, siis ei ole see mitte kokkuhoid, waid see oleks õieti meie rahwaesituse töö halwamine ja oleks selle tööjõu pillamine, mis meie siis ära kulu-tame, tegutsedes vähema wilumusega.

J. Soots (põl.): Lugupeetud rahwa-saadikud! Meie peame tunnistama, et ühel ja samal päewal, ühel ja samal koosolekul, meil ühe ja sellesama küsimuse kohta mitmesugune toon walitseb. Tänase koosoleku algusel tuli Wabariigi Walitsus ja leidis, et on tarwis äärmiselt kokku hoida, ja koosseisud kokku tõmmata, et temal ei ole selleks küllalt wõimu ja nõudis Riigikogult enesele wolitusi, et koosseisusid vähendada ja sellega siis kokku hoida. Nüüd aga tuleb Riigikogu esimees ja seletab, et kui teie ühte ametnikku juurde ei wõta ja teise palka weel vähendate, et siis ei ole see mitte kokkuhoidmine, waid see on pillamine. Minule näib, et siin walitseb mingisugune wastolu. Kokkuhoidmine on tõesti niisugune asi, mida wäga raske on läbi wiia. Alati öeldakse, et tuleb kokku hoida, aga kui tuleb tegelikult kedagi ametnikku koosseisust maha kustutada, siis leitakse, et ta on hädatarwilik. Meil praegu ei ole seda inimest weel ametiski, kuid räägitakse, et tema amet on siiski tingimata tarwis, et

temata ei saada läbi. Mina pean küsima, et kui tõesti tahetakse kokku hoida, kui tõesti tahetakse kokkuhoidmise põhimõtte ülesse seada ka Riigikogus, kas siis tõesti tuleb sel ajal, kus Riigikogu puhkusele läheb, veel ühte ametnikku juurde võtta, ja kas siis see suurendamine on kokkukõlas kokkuhoidmise põhimõttega? Senini, vähemalt, oli kokkuhoidmisest arusaamine teistsugune.

Kui eelarwe Riigikogus arutamisele tuli, siis kirjutati ajalehtedes, et eelarwe on puhastustules, et teda kärbitakse ja kärbitakse. Aga kui ta lõpuks vastu võeti, siis selgus, et Riigikogu ise oli seda eelarwet suurendanud, nii et sellest tööst mingit kokkuhoidmist ei tulnud. Kuhu jäi see kokkuhoidmine? (L. Johanson, sd.: Walitsus esines wahapeal lisa eelarwega.) Walitsus esitas Riigikogule eelarwe vähemal kujul, esines ka lisa eelarwetega, kuid teie paigutasite need summad ümber ja panite ise ka mõnel pool juurde ka ilma walitsuseta. Arusaadaw, et kui teie pärast küsisite, kas walitsus on nõus nende suurendamisega, et siis walitsus pidi nõus olema, sest Riigikogu ju ise suurendas, ja kuidas seal vastu olla. Waadake, nõnda lähewad siis kokkuhoidmise asjus sõnad ja teod lahku. Meil praegu ei ole wanemat asjaajajat, oleme ilma temata läbi saanud. Wõib waielda, kas see just kõige parem on. Kuid kui tahetakse kokku hoida, peaks ka edaspidi läbi saama. Kuid leitakse, et nüüd on niisugune moment kätte jõudnud, et Riigikogu läheb puhkusele, ja nüüd on wanemat asjaajajat tingimata tarwis ametisse võtta. (Wahelhüüekeskelt.) See ei ole walitsuse ettepanek! Walitsus Riigikogu ametnikka ametisse panna ei saa, waid Riigikogu ise määrab enesele koosseisu. Kes ometi majesteedile peale tema enese saab ametnikku määrata?

Teine asi, mille peale tahtsin tähelepanu juhtida, on see, et meil wõrdlusega tuleb selgusele jõuda, missugune ühe ameti tasu peab olema. On mõnes riigis küll waated, et kui mõni inimene majesteedile ligemal seisab, siis olgu tema ka wäiksel kohal tema saab kõrgema aukraadi ja temal on kõrgem palk kui mujal. Meil ei ole aga sarnane kord mitte maksew ja meil ei peaks ka niisugust korda kultiweeritama. Kui meil uksehoidja saab sama palga kui ministriumis, kui meie kirjutajad saawad sama palga kui ministriumi kirjutajad, siis peaks asjaajaja sama palga saama, mis ministriumides

maksetakse. Kui waadata ülikooli koosseisu, siis teie näete, et kliinikute assistendid, need on kõrgema haridusega isikud, saawad palka 9.900 marka. Kui teie waatate wanemaid raamatupidajaid ministriumides, siis nende palk on umbes 13.000 ehk 15.000 marka ja mõnegi kõrgema juriidilise nõuandja palk on samuti 13.000 marka. Niisugused on meie palgalolud. Wõib selle üle rääkida, kas see palk absoluutselt suur wõi wäike on, aga iga ameti tasu peame wõrdlema teiste ühewääriliste ametite palkadega. Nüüd tahetakse siin wanemale komisjoni asjaajale suurem palk anda, kui meie kantseleijuhatajale. See ei ole aga loogiline. Kui wanem asjaajaja on sellele alluw ametnik, siis tema palk peab ka wäiksem olema. Kui öeldakse, et wanem komisjoni asjaajaja on mingisugune juriidiline nõuandja, siis ei wasta see tõele, sest komisjon ei ole isegi asjadewalitsejalt mingisugust juriidilist abi saanud, waid tema on ikka kantseleis olnud ja selle tööd teinud, mitte aga komisjonides. Komisjonis on ikka lihtne asjaajaja, kes protokolleerib, mis seal tehakse, aga mingisugust juriidilist nõu tema anda ei wõi. Arwan, et Eesti wabariigis leidub wähe sarnaseid inimesi, kes kodifikatsiooni töös nõu wõiksid anda, ja 19.000-margalise palgaga ei leia teie kusagilt kodifikaatori, waid tema jääb ikkagi kantseleijõuks ja teeb sedasama tööd, mida teised madalama palga eest sama hästi, wõi veel paremini ära teewad. (J. Tõnisson, rhw.: Kindral, see ei pea mitte kantseleijõud, waid erijõud olema!) Siis ei ole tema wanem komisjoni asjaajaja, waid midagi muud. (K. Wirma, sd.: Mista nimi siis on? J. Tõnisson, rhw.: Tal wõib ju „kindral“ ka nimeks olla!)

Tahtsin weel mõne sõna ütelda asjadewalitseja palga kohta. Mina saan wäga hästi aru, et kui inimene on ametisse wõetud, siis wäga raske on tema palka vähendada. Aga mina pean üttelema, kui see vähendamine põhimõtteliselt õige on, siis wõib mingisugust teed leida, et seda läbi wiia. Ei saa ometi meie asjadewalitseja tööd wõrrelda, näiteks, metsade peawalitsuse ülema tööga, kellel on suur warandus walitseda, kellel on suur wastutus, kuid palk on wäiksem, kui meie asjadewalitsejal. Wiimane on wäheema töö peal, saab aga suurema palga. See ei wasta õigluse mõistele. Wõib olla, et tema palk 28.000 marka ja korter — ab-

soluutselt mitte suur ei ole, aga wõrrel-des teistega, kes temaga ühekõrgusel, on see suur. Ei saa seda loogiliseks pidada, mis aruandja ütles, et see oleks rahulole-matuse awaldamine isiku wastu, kui tema ameti palka vähendatakse 25.000 peale. Seda wõiks siis oletada, kui selle isiku palka vähendatakse, et teda ära ajada, ja siis kohe järeltulija palka suurendada. Meie loodame, et asjadewalitseja ka 25 tuhandega edasi teenib. Aga kui tema siiski ära läheb, siis ei pea järeltulija su-gugi rohkem, kui 25.000 saama. See palk on wõetud just tähtsamate peawalitsus-tega wõrreldes.

Siis tahtsin mõne sõna ütelda weel selle kohta, mis härra Weberman mine-wal korral ette tõi. Tema ütles, nagu oleks mina eelarwe-komisjonis rääkinud hoopis teist keelt. Ma juba minewal kor-ral waidlesin selle wastu ja nüüd olen ma wahepeal järele waadanud, mis ma eel-arwe-komisjonis rääkinud olen ja kas ma wast ehk kogemata eksinud ei ole. Nüüd wöin mina kindlasti öelda, et eel-arwe-komisjonis rääkisin mina just wä-hendamise poolt, soowitades rewideeri-misele wõtta ministrite abide kohti, kas on neid abisid tarwis wõi ei ole, ja ütlesin, et neid tarwis ei ole rohkem, kui üks abi igale ministrile. Niisama soowitasin peawalitsuste ülemate abisid rewideeri-misele wõtta. Mingisugusest palkade kõr-gendamisest ega ka uute ametiasutuste loomisest ei ole mina rääkinud, ja selle-pärast see härra Weberman'i wäide, nagu oleksin mina hoopis teist keelt rääkinud, wastab niisama palju tõele, kui kõik need „Walwe“ artiklid, mille eest tema was-tutawad toimetajad on kohtu alla antud ja süüdi mõistetud.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigi-kogu liikmed! Ka minul on niisugune tundmus, et täna räägitakse ühest ja samast asjast, aga kahest otsast. Mina, esiteks, kui oli walitsusele wolituste and-mise küsimus käsil, olin arwamisel, et Riigikogu peaks koosseisude kokkutõm-bamise küsimuse katsuma ise ära lahenda. Kui teie praegu neid läbirääkimisi waatate, siis on teil wõimalus näha, kui palju see tööd ja aega maksab. (K. Ein-bund, põl.: See on suurenda-mine!) Ilus, ilus! ütleme: on wõima-lus näha, kuidas see suurendamine käib. Wõtame esiteks Riigikogu asjadewalit-seja küsimuse. Riigikogu liige härra Soots tõi näiteid ette ja ütles, et waa-

dake, üks ainukene inimene on meil riig-is niisuguse palgaga. Aga tema ei wõt-nud waewaks meie koosseisusid waa-data; kui tema seda oleks teinud, siis oleks kerge leida olnud, et seal on riigi-sekretäär, kes ju sama palju palka saab... (J. Soots, põl.: See on suurem shishka!) Ah suurem shishka! Teie tunnete neid aukraade rohkem kui mina, sellest ma saan aru. Aga walitsus on teile ka suurem „shishka“ kui Riigikogu, kuid selle „shishka“ asjus lähewad meie waated lahku. Kui teie juba puhtkokku-hoidmisega tulete, siis tulge ja mõõtku üldiselt, kas kraadidega, liitritega wõi ki-lomeetritega wõi shishkadega, nagu Teie ütlete, suurust, aga tooge nad siis kõik wälja. Täname küsimuse arutamine on väga piltlik näide selleks, kuidas asi lä-heb, kui Riigikogu hakkab ise koosseisu-sid määrama. Kui täna walitsus omale wolitusi küsis koosseisude määramiseks, siis olin ka mina arwamisel, et walitsus liiga suure nõudmisega on esinenud. Käes-olewa küsimuse arutamisega olen aga sunnitud oma arwamist muutma, mina sain siin tõepoolest niisuguse mulje... (M. Juhkam, tõer.: Et Saulusest sai Paulus!) Jah, nii ta oli. Mina ütlen, et järgmine kord hääletan mina walitsu-sele wolituste andmise poolt, sest see asja käsitlemine on näpunäide selleks, kui-das asja ajama ei pea.

Nüüd wõtame asjadewalitseja abi kü-simuse. Mina juba ütlesin, et Riigikogu peaks kaaluma, kas ei oleks mitte otstar-bekohane asjatundjaid inimesi wõtta ja neid sundida tööd ära tegema, nimelt tehnilist tööd, mida praegu komisjonid pahatihti väga halvasti teewad. Kas ei ole odavam ja otstarbekohasem selle asemele, et 10 inimest komisjonis palka saawad ja seda tööd 10 liikmega korruga teewad, seda tööd ühe inimese teha anda. Ma ütlen, et Riigikogu peaks seda asja kaaluma. (K. Einbund, põl.: Kui Teie liht Riigikogu liige olek-site, siis ei kaitseks Teie seda mitte.) Kuidas nii? Mina olen ka liht Riigikogu liige olnud, komisjonides istu-nud ja tean, et ühel inimesel tuleb ikka see töö ära teha, mis siin Riigikogu kõ-netoolil ette kantakse ja et mitte terwe komisjon see ei ole, kes seda teeb ning mina olen mitu niisugust tööd pidanud ka ära tegema ja tean, et see on ühe inimese töö, kuna teised pärast hääletawad seda. Aga selleks on asjatundjaid inimesi tarwis. Härra Soots arwab, et kui meie selle

ametniku käesolewasse seadusesse juurde wõtame, siis on see juba wäljaminekute suurendamine. Kuid mina ütlen, et kulud enne ei suurene, kui Riigikogu eelarwe korras raha pole annud, et seda ametnikku saaks palgata. Riigikogu on 1924 a. eelarwest wastawa summa maha kustutanud ja Riigikogu juhatus ei tohi omawoliliselt seda kulu teha, olgugi, et see amet käesolewas seaduses sees on. (K. Einbund, põl.: Kas palga paragrahwis ülejääki on?) Sellest Teie wõite arutada siis, kui Teie oma esitaja juhatusesse saadate, niikaua aga, kui mina Riigikogu juhatuses peaks olema, ei leia mina wõimaliku olewat, et Riigikogu juhatus palkaks ametniku enne, kui temale ei ole Riigikogu poolt selleks krediiti lubatud. Nagu ütlesin, on Riigikogul selle küsimuse juures weel oma sõna ütelda, lõpuotsuse tegemiseks on eelarwe arutamiseni aega, aga wahepeal on tarwis tõsiselt mõtelda, kuidas tööd paremini korraldada. Minu arust saawad Riigikogu liikmed selle tagajärjel palju vähem palka, kui siis, kui Teie ei wõta asjatundjaid asjaajajaid ametisse. Jah, nagu rkl. Holberg ütleb, et asjaajajad on protokollid kirjutajad, siis arwan, et kui paremaid ei taheta palgata, tuleb ka need koju saata, neid ei ole tarwis, parem siis kirjutage ise need protokollid nii hästi wõi halwasti kui keegi oskab ja laske siis edasi minna töö nii, nagu ta praegugi lonkab. Kuid see ei ole mitte otstarbekohane töötamine, sellepärast wõtke asjatundjad isikud töösse. (J. Holberg, põl.: Meil oli üks abi, mista ära tegi?) Teie ajasite ta ju enne minema, kui ta tööle sai asuda. Selle praeguse otsusega ei saaks ka seda wanemat komisjoni asjaajat weel mitte ametisse wõtta, waid Riigikogu peab tema kohta weel eelarwe korras krediidi määrama, siis saab sellest asja. (K. Einbund, põl.: Aga wõib wõtta!) Minu teada ei wõi aga mitte wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna on rkl. Weberman'il.

E. Weberman (rhws.): Rkl. härra Soots kordas täna neid põhjendusi, mis tema juba minewal korral oma paranduste kaitseks ette kandis. Sealjuures leidis ta, nagu ei wastaks tööle need andmed, mis mina tema ja ta rühma kohta minewal korral Riigikogu liikmena ja mitte aruandjana kõneledes siin ette tõi.

Need andmed olla kui „Walwe“ artiklid, mille eest „Walwe“ kohtu alla on antud. Minul ei ole mingisugust ühendust ialgi olnud ajakirja „Walwe'ga“, aga kui ka oleks olnud, ei oleks mul põhjust seda häbeneda, sest ma ei loe ajakirja „Walwe't“ mitte eitawaks nähtuseks. Ma pean ütleva, et „Walwe“ artiklites on väga palju tõtt olnud ja wastaksin härra rkl. Soots'ile selle peale, et ka „Kajal“ tuleb wastust anda kohtu ees nende laimduste tõttu, mis ta üksikute Riigikogu liigete kohta on kirjutanud, sest lepituse katset, mis „Kaja“ teinud — on läbi kukkunud. Nii wõime siis samuti rääkida „Kaja“ artiklitest, mille eest see leht kohtu alla on antud. Kuid kas on siin ajakirjanduslised protsessid nii tähtsad?

Mis puutub sellesse kokkuhoidmisesse, mis põllumeestekogude härrad eelarwe puhul olla komisjonis püüdnud läbi wiia, siis tahaksin mõne näitega seda selgitada. Tõesti härra Soots'il on täiesti õigus, et mõnes ministriumis wõib ministri abi kohad ära kaotada, kuid kui see küsimus eelarwe-komisjonis hääletamisele tuli, siis minu ettepanek — kõigis ministriumides ministri abide kohad ära kaotada, ei leidnud mitte härra Soots'i rühmasõprade seast pooldajaid ja see ettepanek lükati tagasi. Teiseks nimetas härra kindral Soots, et tema olla ka üksikute peawalitsuste ülemate abide kohade ärakaotamise poolt rääkinud ja tegutsenud. Tegelikult aga oli härra Soots ainult posti peawalitsuse ülema abi koha ärakaotamise poolt, ja sedagi ainult sellepärast, et see ametnik oli rahwuslik-wabameelse partei liige. See on see teie asjaajamise lihtsustamine, koosseisude kärpimine ja kokkuhoidmise põhimõtte läbiwiimine!

Juhataja L. Raudkepp: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhw.): Asjaliku märkusena wõin ma öelda, et kui rkl. härra Soots siin rõhutab, asjadewalitseja palk tõuswat selle poolest, et temal ka korter tarwitada on, siis pean tarwilikuks tähendada, et meie arwesse peame wõtma, et Riigikogu ametnikkudele üldse on tarwilikuks peetud korterid muretseda asjalikudel põhjustel. Meil on nimelt sarnane seisukord, et meie ametnikud peawad sagedasti ööseti käepärast olema. Meil ei ole wõimalik mitte teatawaid töötunde sisse seada ja siis inimesi eemale

lasta laiale minna. Sest neid on iseäranis seadusandluse hooaja kestusel tarwis, eriti kantseleijuhatajat, nõndasama ka asjadewalitsejat. Peaasjalikult on tarwilik, et just kõrgemad ametnikud oleksid ikka saadawal, kui neid tarwis on. (O. Gustawson, is.: Miks Teie siis oma ametnikule korterit ei andnud, waid wälisministeeriumi ametnikule?) Kui tarwis on, siis räägime sellest teine kord. Ma ei saa asjaliku märkuse juures seda pikemalt mitte põhjendada, aga ma ütlen ainult nii palju, et kui asjadewalitseja abi koht maha kustutati, tema korter wabaks jäi, siis esines wälisminister soowiawaldusega, et ühele tähtsamale wälisministeeriumi ametnikule wõimaldataks Riigikogu hoones korteri saamine, sellepärast, et sellel ametnikul on oma otsekohesid ülesandeid täites korterit hädapärast tarwis, kuna Riigikogu ametnikkudel nii suurt korterit mitte tarwis ei ole. Ei ole kellegil tarwis meie ametnikkude eestkostjaks hakata, sellega põhjust andes arwata, nagu teeks Riigikogu juhatus ametnikkudele liiga. Teiselt poolt ütlen mina, et peale korteri kulu meil palga kulu ka väheneb sellepoolest, et meil oli enne asjadewalitseja ametisse wõtmist tarwis protokollide rewideerimiseks erilisi töäjõude ära kasutada, kui meie tahtsime protokolle trükida ja niisugusel kujul wälja saata, et seal eksitusi ei oleks. Sestsaadik, kui meil on asjadewalitseja ja kui töötas asjadewalitseja abi, oli meil wõimalus uuemate protokollide läbiwaatamisel neid kui wiimase redaktsiooni läbiwaatajaid ära kasutada. Sel teel wõib Riigikogu suuri summasid kokku hoida, sest läbistikku on üle 100.000 marga tarwis niisugustele spetsiaaljõududele aastas maksta. Kui meil omal alalised erilised töäjõud on, siis langeb ajutiste töäjõudude palkamine ära ja nõnda hoiate teie kwalifitseeritud ametnikka ametisse wõttes rohkem kokku, kui see wahe wälja teeks, mis neile ametnikkudele, wõrreldes vähemate ametnikkudega, rohkem maksta tuleb. Peale selle tuleb ikkagi weel arwesse wõtta seda, et need kwalifitseeritud töäjõud ka tõesti neid eriülesandeid wõiwad täita, kusjuures vähema ettewalmistusega ametnikud neid ülesandeid täita ei suuda.

J. Uibopuu (rhsw.): Lugupeetud rahwasaadikud! Siin on torm tõusnud üles Riigikogu wanema asjaajaja koha palgaseadusse wõtmise juures. Siin tä-

hendas Riigikogu liige härra Wirma, et praegu puudub krediit selle ametniku jaoks. Kui ei ole krediiti, siis, minu arwates, ei ole ka mingisugust wadjadust selle ametniku ameti palgaseadusse wõtmise järele. Mina isiklikult tean, et on tarwis komisjoni asjaajajat suuremasse komisjoni, eriti maaseaduse komisjon wadjab asjaajajat, kuid kas on tarwis erilist ametnikku teenistusse wõtta, samal ajal, kui meie wõime Riigikogu kantselei koosseisudes ümberpaigutamisi teha. Wõtame näiteks Riigikogu kantselei koosseisu waatlemise alla, siis näeme, et on asjadewalitseja, kantseleijuhataja ja asjaajajad. Asjadewalitseja wõiks toime saada ilma kantseleijuhatajata ja kantseleijuhataja wõiks olla üks asjaajaja. (W a h e l h ü ü d e d.) Loomulikult oleks iga asjaajaja oma ala ette juhataja ja üldine juhatus oleks asjadewalitseja käes. Nõnda siis ei ole kantseleijuhataja tarwilik ja meie peaksime kindlasti mitte üksi rääkima kokkuhoidmisest, waid ka ise asuma kokkuhoidmisele ja näitama, et meie kokkuhoidmisest mitte ainult ei räägi, waid ka seda ise teeme.

Kui räägitakse weel kodifikatsiooni osakonna siiatoomisest, mis siis wälja tuleb? Minu teada kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakond ühtegi seadust ei awalda, kui ta ei ole põhiseadusega kokkukõlas. Seega ei ole mingisugust wadjadust uusi kodifitseerijaid ametisse panna, waid teeksime asjata kulusid.

Weel kord selle juurde tagasi tulles, et kui ei ole krediiti, siis ei saa mina aru, milles siis see wadjadus seaduses fikseerida wanema asjaajaja koht. Kui siin räägitakse, et meie anname ametniku, aga krediiti ei ole, miks meie siis ilma asjata tööd teeme, ameti seadusse wõtmisega, kui ametnikku tõepoolest enne ametisse wõtta ei saa, kui Riigikogu, wõib olla, alles aprillikuus tulewal aastal selleks krediidi määrab.

Mööda minnes tähendati weel, et Riigikogus ei ole mitte õigus seda wäljendada, kas antakse korter ühele wõi teisele Riigikogu ametnikule wõi wälisministeeriumi ametnikule. Minu arwates, kui see maja Riigikogu päralt on, siis on Riigikogu ametnikud eesõigustatud korterit saama, aga mitte mõne teise ministeeriumi ametnikud. (L. Johanson, sd.: Wälisministeeriumi kulusid ei tohi Riigikogu eelarwest katta.) Läheme weel kaugemale, siis näeme, et ka teedeministeeriumi majas

elab välisministeeriumi ametnik. Lõpuks tuleb nii välja, et Riigikogu oma ametnikud peavad otsima korterid kalli hinna eest väljaspoolt, kuna Riigikogu majas antakse korterid välisministeeriumi wõi teiste ministeeriumide ametnikkudele. See olukord, minu arwates, peab lõppema.

Lõpuks pean tähendama, et härra Soots tähendas, et minu parteisõbra Weberman'i wäited on samuti alusetu, kui „Walwe“ kirjutused. Minu teada on „Walwe“ artiklid niiwõrd õiged, et härra Soots'ile on „Walwe“ kõige walusam olnud, ja ta on nii mõnelegi Soots'ile niisuguse propelleri taha pannud, et peatama ei saa jääda. (N a e r.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Uibopuu, teen Teile märkuse.

K. Wirma (sd.): Riigikogu liige Uibopuu tahab, et temale kõik asjad selgeks peab tehtama, aga see on raske töö ja ega igale ühele ei saa selgeks teha. Kui Riigikogu liige Uibopuu ütleb, et tema ei saa aru, mispärast seadusesse see koht tuleb sisse wõtta, siis tema ei saa ka aru, mispärast seda seadust üldse tuleb anda. Ajage kõik eelarwe korras ära ja ärge pange palgaseadusesse midagi sisse, — saab läbi kah, kuid elu on näidanud, et teisiti parem on asja korraldada. Mina olen kindel, et kõik need kohad, mis seal seaduses sees on, ei ole täidetud. Mina usun, et walitsusele antakse seaduslik õigus neid kohta jagada ja siis arwatawasti jääb nii mõnigi neist tühjaks.

Teiseks öeldakse sedawiisi, et Riigikogu juhatusel on palgaparagrahw ja selle palgaparagrahwi piirides on temal võimalik ametnikku ametisse wõtta. Mina tean seda ütelda, et eelmisel aastal kippus see palgaparagrahw kitsaks jääma, ja tuli ülekanadmisi teha lisaelarwe korras. Täna wu aasta kipub see samuti minema. (W a h e l h ü ü d e d.) See on teine küsimus, aga mina ütlen, et kui meie selle küsimuse juures edasi waidleme, siis walgus rohkem maksab, kui selle ametniku palk. (W a h e l h ü ü d e d.) Noh jah, see ei ole küll palgaparagrahw. Minu parteiseltsimees Johanson hüüdis waele, et see on Riigikogu maja ja meie laseme välisministeeriumi ametnikud sinna sisse. See ei ole mitte Riigikogu maja, waid see on riigi maja. Ehituspeawalitsus ei ole seda maja weel Riigikogule üle andnud. Niiviisi seletades wõib välja tulla, et ka Hermanni torn on Riigikogu oma ja on

Riigikogu eelarwes. Välisministeeriumi ametnikule küsis korterit välisministeerium ja wäliskomisjon toetas seda tarwet, ning Riigikogu juhatus ei saanud seda keelata, waid andis oma nõusoleku korteri ajutiseks tarwitamiseks.

J. Soots (põl.): Riigikogu esimees, härra Tõnisson, nähtawasti oli minu sõnadest nõnda aru saanud, et mina üldse kroonukorterite wastu olen. Mina pean ütleva, et ma mitte nõndawiisi ei arwa. Mina soowiks üldse, et meie riigiametnikkudel korterid riigi majades ja tõesti käepärast oleks, aga mina olen selle wastu, et need täiesti ilma hinnata antakse. Ilma hinnata wõib ainult nende anda, kellel seda esituseks hädasti tarwis on, nagu Riigiwanemal, Riigikogu esimehel, wälisministril jne. Ehk jälle nendel majateenijatel, kes ööd ja päewad peawad selle maja juures olema, nagu uksehoidjad ja kojamehed, neil peaks olema kroonu korter tasuta. Ametnikud aga peaks korteri saama, kuid peaks selle eest maksma. Nende käest peaks nõudma korteriraha palgast sisse kindla taksi järele. Selles mõttes peaks siis ametnikkudel riigi majad ja korterid kasutada olema.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **E. Weberman**: Parandus-ettepanekud, mis selle seaduse puhul on esitatud härra Holberg'i poolt, on täpselt samad ettepanekud, mis minewasel koosolekul härra Riigikogu liikme Soots'i poolt esitati ja mida rahaasjanduse komisjoni anti seisukoha wõtmiseks. Rahaasjanduse komisjon on otsustanud esineda ettepanekuga, et need parandused tulewad tagasi lükata. Rahaasjanduse komisjoni motiivid kandsin mina ette seaduse esimesel lugemisel, nii et siin neid korrata asjata oleks.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Holberg'i poolt on tehtud järgmised ettepanekud:

1) wõtta § 1 algus p. 1 järgmiselt: 1. Paragrahw esimese (§ 1) III, IV ja V astmest jäetakse välja: a. III astmest — „Riigikogu asjadewalitseja“.

2) p. 2 IV astmesse wõtta: „Riigikogu asjadewalitseja“.

3) p. 2 VI astmest välja jätta: „Riigikogu komisjonide wanem asjaajaja“.

Hääletamisele tuleb 1-ne ja 2-ne ettepanek ühiselt, sest selles on jutt ühest ja samast ametist, ja siis tuleb hääletamisele kolmas ettepanek.

Asun I ja II ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on hääli 20, vastu 27, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun 3. ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 24 häält, vastu 22, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega hääletada.) Palun sedelid välja jagada. Kes on ettepaneku poolt, palun sedelile kirjutada „poolt“, kes on ettepaneku vastu, kirjutab „vastu“. Palun kõik sedelid ära anda. Kas tehakse ettepanekuid sedelite lugejate kohta? (Wahelhüüe: Juhatus!) (Loetakse sedelid.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Ettepaneku poolt on 33 häält antud, vastu 30, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb I osa ühes wastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on esimene osa vastu võetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb):

II.

Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1924 a. arwates nendes osades, millega riigiametnikkude ja -teenijate palka, lisandusi wõi tasuta hõlbustusi suurendatakse, kusjuures aga tuletornide wanemate ja nooremate teenijate ning motoristide korterid, kui need riigi poolt tarwitada olid antud, 1. jaanuarist 1923 a. alates nimetatud teenijatele ja motoristidele tasuta hõlbustuseks arwatakse riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) § 3 p. d alusel.

Siin on paljundatud eksemplaarides wiiendas reas komma välja jäänud pärast sõna „antud“. Tuleb komma sõna „antud“ järele juurde lisada.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on II osa ja ühtlasi terwe seadus vastu võetud.

Ma kuulsin ettepanekut, et lõpetada koosolekut. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 28, vastu 22 häält. Sellega on otsustatud koosolek lõpetada.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

Abisekretäär **J. Wain**.